

Mellékletek

1. melléklet: Interjúszövegek

1. Óvodapedagógus interjú, Budapest XV. kerülete

1.számú interjú, 67 éves nő

- **Üdvözöllek, kérlek mutatkozz be, pár mondatban mesélj az óvodapedagógiai pályádról.**
- *Én is üdvözöllek, vagyok, nyugdíjas óvodapedagógus, 45 éve vagyok a pályán, 5 évet voltam pályaelhagyó a nyugdíj után, majd ismét visszatértem a közoktatásba, hiszen nagyon szeretem a szakmát, és látom a problémákat, próbálok legjobb tudásom szerint segíteni a közösséget.*
- **Értem, akkor egy rutinos óvodapedagógussal állok szemben?**
- *Igen, abszolút. (nevet)*
- **Kérlek mesélj arról, hogy intézményedben milyen arányú a romák jelenléte, hogyan változott az elmúlt évtizedben?**
- *Ha jól tudom közel 90 fő gyermek van az óvodában, abból szerintem 10-15 fő roma, nem tudom pontosan, külső szemmel nézve mondom. A pályám során, ami nem rövid minimálisan találkoztam roma gyermekekkel, családokkal. Annyit tudok ezzel kapcsolatban elmondani, hogy mikor 2008-ban ide költöztem a 15. kerületbe akkor csökkent a számuk, majd az elmúlt pár évben, azt látom, hogy sokkal többen vannak, ezáltal az intézményekben is több a roma gyerek. Én azt mondom, hogy több a roma család.*
- **Pályád során tapasztaltál problémákat a roma közösségeket illetően, ha igen melyek azok?**
- *Nem, akivel úgy ahogy probléma van az a nagyon aluliskolázott, azok, akik kekeckednek, aki tanult egy kicsit, vagy van rendes munkahelye, azok azért, befogadóbbak és jobban belesimulnak a közösség életébe... szerintem.*
- **Értem, akkor nem volt konfliktusod, kiemelendő rossz problémád.**
- *Nem, nem.*
- **Tudomásod szerint vagy integrációs program az intézményben?**
- *Nem... hát az egyéni fejlesztés, ami minden csoportban, minden gyermek számára elérhető. Különösen, nincs külön csak a romákat célzó program. Fejlesztjük őket a többi gyerekekkel együtt ugyanúgy.*
- **Akkor ezek szerint nem ismersz ilyen jellegű programot?**
- *Nem pedig már jó pár éve dolgozom, soha, nem volt külön, ilyen cigány programban részem, pedig mondom 45 éve vagyok pályán. Semelyik kerületben se a IV. se a XIV. kerületben, ott kezdtem. Sosem volt ilyen kiemelkedő nekik.*
- **Jellemző a roma családok együttműködése, milyen eszközökkel vonják be a családokat?**
- *Én úgy tapasztalom, ha ők is ember számba vannak véve és tisztességesen beszélünk velük, tehát mint, ember az emberrel, akkor ők is hajlandóak közreműködni és minden további nélkül, és a gyermek érdekében mindent megtesznek.*
- **Ezek szerint nem sok volt a pályád során, hogy roma gyerekekkel foglalkoztál volna.**
- **Hogy gondolod a pedagógusok partnerek az integráció megvalósításában?**
- *Biztos, hogyha lenne ilyen program akkor, hogy felvennék a pedagógusok is, ha tudják és idejük és energiájuk van akkor biztos csinálnák.*
- **Neked volt olyan tapasztalatod, hogy valamelyik munkatársad diszkriminálta volna a roma családokat, gyermekeket?**
- *Nem-nem, szerintem a pedagógus társadalom viszonylag elég elfogadó ilyen téren.*
- **Hogyan írnád le a saját viszonyulásod a roma családokhoz, gyermekekhez?**
- *Bajom nincs velük, elfogadom őket, örülök, ha tiszták és még meg is lehet őket ölelgetni, babusgatni. Szóval itt inkább, az a gond, hogy amelyik ápolatlan gondozatlan, tehát, aki nagyon alulról jön. Az is szerethető csak az ember valahogy kicsit távolságtartó. Ez ugyanúgy a nem romákra is jellemző.*
- **Ehhez kapcsolódóan, az információ átadás, kapcsolattartásban...?**

- *Nem-nem jellemző. Szóval nem volt mindent meg lehet velük beszélni, betartották, amit kértem, azt hozták igyekeztek ők is. Tehát nem rítak ki, hogy ők azok és nekik joguk van több mindenhez.*
- **Előző kérdésekhez kapcsolódóan eszembe jutott és szeretném megkérdezni, hogy a 3 éves kötelező óvodáztatás tapasztalataid szerint növelte a romák számát az óvodákba?**
- *Igazából minimális, ehhez azt fűzném, hogy mikor a roma, és nem roma gyermeket beadják óvodába nincs nagyobb különbség, nem az a fontos, hogy roma vagy nem. Az otthoni környezet, a minta a példa, amit otthon lát határozza meg. Azt tudom, hogy a fiú az isten ott náluk, és nekik sok mindent megengednek, több mindent elnéznek, mint a lányoknak. Magatartásukat tekintve, nehezebben illeszkednek be, mint például a J. is, ő szabadabban mozog, mindent megenged magának, más mintha egy kis lány tenné. Csak ennyi a különbség köztük. Aki normális családból jön az tiszta, lehet haladni vele.*
- **Az integrációhoz visszakanyarodva, ezek szerint nem találkoztál integrációs programokkal, de egyébként ismersz?**
- *Nem, azon kívül, hogy a munkába való visszazárkóztatás a felnőtteknek, azon kívül nem nagyon. Azt viszont halottam, hogy azok a környékek például Borsod ott vannak ilyen környékek, ahol vanna integrációs programok, külön foglalkozások. Például halottam olyat is, hogy valamelyik ilyen faluban, egy cigány ember csinált egy pékséget és ott oktatta a roma gyermekeket délutánonként. Biztos erről te is halottál. Vagy hogy önellátóak a faluban.*
- **Igen halottam, szuper kezdeményezésnek tartom, szerintem sok ilyen van, amiről nem is tudunk, ha jól emlékszem tv-ben kérdezték ezt a férfit.**
- *Igen, egyébként szerintem az oktatásban hagyják, hogy a többi gyermekkel együtt fejlődjenek ugyanúgy.*
- **Szegregációt nem tapasztaltál a pályád során?**
- *Nem-nem tapasztaltam itt Pesten mindig is együtt voltak, amit én tudok. Láttam, hogy vannak olyanok, ahol ki is vannak telepítve a városból, itt nem jellemző.*
- **Szerinted, hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a családok beilleszkedését, gondolok is társadalmi és intézményi szintre is.**
- *Először is a társadalomnak kellene, nem-nem segíteni pénzzel, mert azt nem oda költi, ahová kell. Elérhetővé kell tenni nekik, hogy dolgozzanak, persze, ehhez az oktatás is kell. A munkahelyen ne legyen diszkrimináció, hogy ő csak kapirgálni tud. Először mindent fentről kellene ámblok. Társadalomnak elfogadni, és kidolgozni valami hatékonyt és akkor javulna a helyzet. Az óvodában például nincs sosem baj, hogy ugyanúgy fejleszted.*
- **Úgy gondolod, hogy ha mennek felfelé az oktatásban, általános, középiskola, akkor ...**
- *Az alsó iskola még hagyján, de a felső iskolában már jobban.*
- **Nyílik ki az a bizonyos olló...**
- *Igen, ott már egyre jobban elkülönülnek.*
- **Szerinted mi ennek az oka?**
- *Egy az, amit hoznak otthonról, mind a két félről a magyarok és a romák is. Valaki azt, hozza, hogy gyűlölet van a cigányok felé, aki abban nevelkedik az azt. A cigány meg azt hozza, hogy nekem minden szabad, mert én cigány vagyok. Kivétel, akik arra buzdítják a gyereket, hogy tanuljon, dolgozzon.*
- **Ennek köszönhető, hogy a gyermekek, ahogy nőnek, nőnek egyre kiütözik a diszkrimináció?**
- *Igen, mert ők is látják, azt, hogy bizonyos helyeken romák, nem azt, hogy előnyt élveznek, inkább mondok egy példát, utazol a villamoson, és neki nem kell jegyet, venni neked igen. Az ellenőr nagy ívben elkerüli, ő úgy gondolja, hogy neki ehhez joga van, hiszen az ellenőr fogja húzni a rövidebbet. Neked ez neki az a természetes és ez sokszor megjelenik. Úgy gondolják, hogy nekik minden, jár mindent szabad. Valamikor régen, ezt beléjük verték, vagy nem tudom, hogy honnan jön ez nekik.*
- **Gondolom a mindenkori szabad életfelfogás, a napirend hiánya, más szabályrendszer és felfogás.**
- *Igen, ő simán megcsinálhat bármit úgy gondolja. Biztos, hogy ez a társadalmi helyezkedésből a nem tanulásból fakad. Neki fáj, hogy te dolgozol és mindened megvan, úgy gondolja alanyi jogon jár neki is.*
- **Ismersz olyan pozitív roma példát, amit kiemelnél?**
- *Igen, volt egyszer egy muzsikussal család, zenész család a nagypapa is, hozzám járt az unokájuk. A Terike néni az dajka volt nálunk, és a férje, fia is zenélt, a kislány gyönyörűen énekelt, és elvégezte a konzervatóriumot ének szakon. A kislánynak az anyukájának virágkötő üzlete volt.*
- **Ezek szerint mindenki dolgozott, a nők is.**

- Igen, minden nő dolgozott ebben a családban. Terike néni is dolgozott nyugdíjasként eljött dajkának. Tényleg olyanok voltak.
- **Tudjuk, hogy ez nem feltétlenül jellemző a romáknál.**
- Igen, a nőknek otthon a helyük, szokták mondani, de ők támogatták a tanulást. Született még két fiú, de hát ők fiú voltak, ezért természetes volt, hogy ők tanultak tovább.
- **Tapasztalataid szerint a mostani intézményben fel tudod zárköztatni a roma gyerekeket, mivel nincs kifejezetten roma program, de említetted az egyéni fejlesztést.**
- Nagyon nehéz, de ez nem csak a roma gyerekekre vonatkozik. Sok esetben találkozom, azzal a jelenséggel, hogy nincs semmi, amire építhetnék. Mindent megvesznek ezeknek a gyerekeknek, de nem biztos, hogy leülnek velük foglalkozni. Olyan ismeretterjesztő műsort nézni, vagy beszélgetni, ami által kinyílik a világ. Vagy elmenni színházba, vagy akár hová, ahol ismereteket szereznek.
- **Úgy gondolod, hogy a mai világban a magyar és nem magyar gyermekek között nincs nagy különbözőség?**
- Hasonló szinten vannak, mivel a magyarok sem, tisztelet a kivételnek. Nagyon sok olyan család van, ahol a munka és semmi más, a gyerek meg csak úgy elveszik valahol.
- **Hogyan tennéd még inkább hatékonyabbá az óvodai nevelést számukra?**
- Nem tudom... azt nem gondolom, hogy jó, ha szegregálunk, akkor nem tanulják meg sosem, hogy milyen a beilleszkedés. Próbálkozik az ember, de nem tudod őket olyan szintre felhozni, mert a háttérben ott van a környezet. A lakás és a családi környezet kedvezőtlenége befolyásolja őket leginkább. Az óvodában nem tudjuk megváltoztatni a gyökereket. Aki ezt látja, nem tud onnan kitörni.
- **Szerinted a változásra való hajlandóság, gondolok itt a tanulásra, fejlődésre meg van bennük?**
- Nagyon kevésben, akad olyan, aki ki akar törni ő maga is és akkor a gyerek is azt látja, vagy már a jobb környezetben nő fel, akkor nagyobb esélye van. A városba elköltözik a faluból és munkát vállal, a gyerek is azt látja, hogy van értelme tanulni, meg beilleszkedni. Akinek van igénye az lép, tesz is érte. Aki megelégszik a segéllyel, az sosem fog kitörni.
- **Ők a többség úgy gondolod?**
- Nem tudom...nem-nem ez egy kis réteg, szerintem egyre több az olyan, aki munkát vállal elköltözik, külföldre is sokan mennek már manapság. Több megy az oktatásba, iskolákba. Jobb körülmények között szeretnének élni. Jobban hozzák már az óvodába őket.
- **Köszönöm szépen az interjút, sok érdekességet mondtál, amit fel tudok használni.**
- Én köszönöm a lehetőséget.

2. számú interjú, 62 éves nő

- **Szia, üdvözöllek! Kérlek mutatkozz be és nagy vonalakban mondd el a pályád alakulását.**
- ... vagyok, jelenleg nyugdíj mellett dolgozok az intézményben, ahol 40 évet töltöttem. Tavaly mentem nyugdíjba és most ismét dolgozok az óvodában. Nagyon szeretek itt tevékenykedni, jó a közösség, jó a vezetőség, illetve jó a fenntartóval való kapcsolatam is. Ez az egyetlen munkahelyem volt, ezért nagyon szorosan kötődök, ehhez az intézményhez
- **Köszönöm szépen. Most feltenném az első kérdésemet, ami a következő: Intézményünkben milyen arányú a romák jelenléte hogyan változott az elmúlt évtizedben?**
- Az óvodában kisebb a változás számok mérsékelt növekedést mutat. Egyik csoportban sem jelentős a változás. Kerületi szinten többen vannak, mint az elmúlt 20 évben, úgyhogy körülbelül olyan öt hat százalékos növekedés lehet szerintem.
- **Tapasztalsz problémákat a roma közösségeket illetően, ha igen melyek azok?**
- Nagyon jó tapasztalataim vannak, pályám során olyan roma családokkal találkoztam, ahol a szülőknek a gyerekeik voltak a legfontosabbak érdeklődést mutattak a gyermek fejlődése iránt. Szépen, tisztán érkeztek, és együtt működtek az óvodával. Néhány alkalommal a szülők eleve rosszindulatot feltételezve a legkisebb dolgok miatt is támadóan léptek fel, rendszeresen elfelejtették az óvodai ebédbefizetés, vagy mindenben elfelejtették az igazságot a szülőkkel volt több probléma nem a gyerekekkel. Hosszú folyamat volt mire megértették, hogy gyermekükkel és velük szemben nincsenek előítéletek. Jellemezte őket, hogy sosem volt a gyerekeknek

időjárásnak megfelelő ruházat váltóruha, vagy éppen nem hozták vissza az ágyneműket mosás után, vagy nem mosottan adták vissza. Amikor a gyerek értelmi vagy szociális magatartást lemaradást mutat szeretnénk további hozzáértő szakmai segítséget kérni ellenállásokba ütközünk, elzárkóznak a segítség elől, ezek a problémák a nem roma családokban is előfordulhatnak kisebb arányban.

- **Jelen van a roma integrációs program az intézményünkben?**

- *Az integráció a nem roma gyerekek között, ahol semmilyen megkülönböztetésben nem jelentkezik már segíti az integrációt óvodás gyerekek számára. Semmilyen diszkrimináció nem jelenik meg a roma családok felé. Több odafigyelést igényelnek. Jelenleg az intézményünkben nem tudok kifejezetten romákat érintő programokról ugyanúgy foglalkozunk velük, mint a többi gyerekkel. Véleményem szerint nincs szükség az intézménybe ilyenfajta programra.*

- **Úgy gondolod, hogy a romák teljes mértékben be tudnak illeszkedni az óvodába anélkül, hogy külön figyelmet vagy intézkedést irányítanánk feléjük?**

- *Igen, a tapasztalatom szerint a beilleszkedéssel nincsenek különösebb problémák leginkább a hátrányos helyzetű, akár roma, akár nem roma családokkal.*

- **Jellemző a roma családok együttműködése, milyen eszközökkel vonják be a családokat?**

- *Fele-fele arányban együttműködök. Az első pillanatban el kell érniük, hogy bizalommal forduljanak az intézmény és a pedagógus felé. Éreztetni kell, hogy számíthatnak ránk és mi is számítunk rájuk. Legyen rálátásuk a csoportban folyó munkára, vagy például nyílt nap alkalmával. családi programok szükségesek az óvodába, hogy megtapasztalják a gyermekük jó helyen tartózkodik, és kapja a megfelelő óvodai ellátást. segítségkérés a szülőktől 1-1 apróságban, több kedvességet kell mutatnunk feléjük, hogy érezzék, hogy fontosak számunkra.*

- **A pedagógusok partnerek úgy gondolod az integráció megvalósításában?**

- *Természetesen nem teszünk különbséget gyermek ugye ugyanolyan hisz mind az elsődleges és legfontosabb dolog, hogy biztonságba érezze magát szeretve legyen. Nem tapasztaltam még szélsőségesen megnyilvánuló hozzáállást a roma családok felé, eddigi kollégáim empatikusak elfogadóak türelmesek voltak és jelenleg is azok.*

- **Hogyan írnád le a saját viszonyulás oda roma családokhoz gyermekekhez?**

- *Könnyű dolgom van, mert semmilyen előítélet sincs bennem. Mindenki tiszta lappal indul. Környezetemben is több roma családok ismerek vannak nagyon kedvesek dolgos családok, akikkel jó kapcsolatot tartunk fenn, van hangosak, ahol sok a veszekedés, vagy/és a higiéniai probléma, hozzájuk nehezebb közeledni.*

- **Ismersz romákat célzó integrációs programokat, ha igen melyek azok?**

- *Helyi egyenlőségi program az önkormányzatunk által létrejövő, amely megfogalmazza, hogy kiemelt feladatnak tartják oktatási foglalkozási lakhatási egészségügyi szociális helyzete javítását helyzet elemzéssel. Ezenkívül közfoglalkozás rendszerének fenntartását, és a lakás pályázatok kiírását. az önkormányzaton adóssági kezelési program. A családok és a gyermekek számára rendszeres prevenciós szűrővizsgálatokat tartanak. Ezeket a közelmúltban olvastam.*

- **Szerinted hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a roma családok beilleszkedését a társadalomban?**

- *Véleményem szerint példaadás a pozitív megerősítéssel a roma emberek a társadalom részei együtt élünk fogadjuk el egymást pozitív tapasztalatok megosztása más emberekkel. Mindenki a saját környezetében tud más emberekre hatást gyakorolni. Úgy gondolom, hogy csak ezáltal lehet a diszkriminációt felszámolni a romákkal szemben.*

- **Tudsz esetleg kiemelkedő pozitív példát említeni, amelyet pályád során tapasztaltál egy cigány vagy több gyermek életútját érintően?**

- *Két-három családról tudok beszámolni, akik az óvoda környékén laktak rendszeresen összefutunk. Jártak iskolákba, családot alapítottak Dolgoznak és gyermekeiket a mi óvodánkba iratták be, ezért látom, hogy hogyan alakult életük, teljesen normális dolgos családok, nagyon örülök neki, hogy gyermekeiket hozzánk iratták be és ez számomra egy pozitív visszacsatolás. a beszélgetéseink által megvagyok róla győződve, hogy a jelenlegi kisgyermekek is bent maradnak az oktatásban.*

- **Szerinted hatékonyak az intézményben kerületben jelenlévő felzárkóztató intézkedések?**

- *Sajnos nem tudom mennyire hatékonyak más városokban kerületünkben, több tájékoztatást kellene kapnunk, nagyobb rálátást erre a dologra. A családsegítő dolgozói, a fióka dolgozói, nagy segítségünkre vannak, ez az itteni nevelési tanácsadó. Viszont úgy gondolom, hogyha ismertebbé tennék az elérhető programokat az intézményekben szülői fórumokon a sikerességének is nagyobb hangja lenne.*

- **Hogyan tudnád hatékonyabbá tenni a romák integrációját Mit tennél te, hogy előre mozdítsd a jelenlegi helyzetet?**
- *Csak szűk keretek között, az óvodában, De ezek a kérdések elgondolkodtattak keresni fogom a lehetőséget.*
- **Köszönöm, hogy megosztottad velem a gondolataidat.**
- *Szívesen, máskor is.*

3. számú interjú, 50 éves nő

- **Üdvözöllek, szia! Kérlek mutatkozz be és röviden mondd el a pályafutásodat.**
- *Szia, én is üdvözöllek! ... vagyok 30 éve vagyok a pályán, több intézményben megfordultam a fővárosban, az utóbbi 20 évben viszont az Újpalotai Összevont Óvoda Napsugár 1 Tagóvodában dolgozom. Véleményem szerint jó közösséget alkotunk, jól érzem magam ebben a közegben, nyugdíjig itt szeretnék maradni nem szándékozok máshová menni.*
- **Pár kérdést fel szeretnék neked tenni a roma közösséggel kapcsolatban. Első kérdésem arra irányul, hogy milyen arányú a romák jelenléte az intézménybe, hogyan változott az elmúlt években évtizedben?**
- *Intézményünkben mindig is voltak roma kisgyerekek, de a számuk az utóbbi időben mintha növekedésnek indult volna. Minden csoportban van legalább két-három roma kisgyermek, ezelőtt maximum egy két csoportot érintett. Szóval egyértelműen növekedésnek indult.*
- **Tapasztalsz problémákat a roma közösségeket illetően, ha igen melyek azok a problémák?**
- *Általában az, hogy vagy keveset járnak óvodába, vagy elhanyagoltak, például nincs váltóruha, illetve az őket érintő feladatokat is elhanyagolják itt gondolok az ebéd befizetésre ebéd rendelésre. Viszont, ha problémájuk akad, akkor rögtön erőszakosan támadják le az óvodapedagógust nem megfelelő hangnemben szólítják meg a dolgozókat.*
- **Tudsz jelenleg olyan integrációs programokat az intézményben, amely kifejezetten a romákra irányul?**
- *Külön integrációs programokról nem tudok, de a nem roma gyerekekkel való együttnevelés már tulajdonképpen az integrációjukat segíti. de óvodás korban még nem közösitik ki egymást, egyenrangúként kezelik a gyermekek társaikat.*
- **Jellemző a roma családok együttműködése? Milyen eszközöket alkalmazol, hogy bevond a roma családokat?**
- *A roma családok általában több figyelmet igényelnek, a normál családoknál. Több tájékoztatást várnak, kedvesebb hangnemet, talán a saját kisebbségi érzésük miatt. Hajlamosabbak támadásnak venni a pedagógusok észrevételeit.*
- **Úgy gondolod, hogy pedagógus társaid partnerek az integráció megvalósításában?**
- *A pedagógusok véleményem szerint nem tesznek különbséget roma és nem roma kisgyerek között. Ha van is bármelyikünknek előítélete a romákkal szemben, az kisgyermekkorban még nem mutatkozik meg, hiszen ilyenkor ők is ugyanolyan elesettek, bátorításra szorulók, mint társaik.*
- **Hogyan írnád le saját viszonyulásodat a roma családokhoz, gyermekekhez?**
- *A gyerekeket igyekszem maximálisan elfogadni, egyenrangúan kezelni, ami nem is nehéz, hiszen sokszor lehet, hogy jobb tulajdonságokkal, képességekkel rendelkeznek, mint társaik.*
- **Te milyen romákat célzó integrációs programokat ismersz?**
- *Nem ismerek roma integrációs programokat. hallottam már különböző segélyek kiutalásáról, közmunkaprogramról, lakbér támogatásról, illetve szociális lakáskörülmények javításáról, de ez nem biztos, hogy a témakörhöz tartozik.*
- **Mindenképp ide sorolható, de akkor a gyerekeket célzó programokról ezek szerint nem hallottál**
- *Nem sajnós.*
- **Szerinted hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a roma családok beilleszkedését a társadalomba?**
- *A saját pozitív tapasztalatok szűkebb környezetünkben való megosztásával is lehetne segíteni a romák beilleszkedését a társadalomban. Javítani kéne a megértésüket az által, példákat is kiemeljük és megosztjuk.*
- **Tudsz kiemelkedő pozitív példát említeni pályát során a cigány gyermekek életútját vizsgálva?**
- *A gyermekek többnyire kikerülnek a látókörünkből, ahogy elmennek iskolába. Kiemelkedő pozitív példáról nincs tudomásom.*
- **Hogyan tennéd hatékonyabbá a romák integrációját, te mint pedagógus?**

- Vélemény szerint több figyelem, fejlesztéssel, sok pozitív példa adásával talán hatékonyabban tudnák elősegíteni. viszont azt ki kell jelenteni, hogy erre mindkét fél együttműködése szükséges.
- **Köszönöm a válaszaidat!**
- *Köszönöm én is a megkeresést!*

4. számú interjú, 60 éves nő

- **Szia! Köszönöm, hogy interjút adsz a diplomadolgozatom segítésére szeretnék megkérni elsődlegesen, hogy mutatkozz be és a pályázat röviden vázold fel.**
- *Szia! Igazán nincs mit szívesen nyilatkozom.... vagyok 40 éve foglalkozok gyerekekkel 3 munkahelyen volt az pályám során. A jelenlegi intézményemben dolgoztam az utóbbi évtizedben, és mint nyugdíjas jelenleg is itt helyezkedek el. Az előző intézményein megszűntek, vagy összevonásra kerültek jelenleg is van ilyen intézkedés a területben, hiszen egyre fogyatkozik a gyermeklétszám és a óvodapedagógus társadalom is.*
- **Köszönöm! Szeretnék pár olyan kérdést feltenni neked, amely a roma családokat, gyermekeket érinti. Első kérdésem az, hogy az intézményben milyen arányú a romák jelenléte, illetve Hogyan változott ez az elmúlt években évtizedben?**
- *Csoportunkban és az óvodában és mindig voltak és vannak roma származású gyerekek. Az arányuk a nem romákhoz képest alacsony. A területben tudomásom szerint növekedett számuk, ezáltal az intézményben is tapasztalható ez a tendencia.*
- **Ennek tükrében kérdezném, hogy tapasztalsz e a romákkal kapcsolatos problémákat, Ha igen milyen jellegűek azok?**
- *A probléma a lustaságból és idézőjelesen lomhaságból adódhat. Gyakran azt tapasztalom, hogy aroma közösség nem veszi komolyan az óvodai nevelést. Számukra nem fontos, hogy a gyermek óvodába járjon, viszont jelenleg rá vannak kényszerülve a törvény miatt. jelenleg is sok a roma gyermekek hiányzása, ezáltal nem tudjuk őket megfelelőképpen felzárkóztatni a csoport társaikhoz.*
- **Jelenleg az intézményben van roma felzárkóztató/integrációs program?**
- *Nem tudok roma integrációs programról az intézményben.*
- **Mi lehet annak az oka, hogy nincs ilyen fajta program az óvodában?**
- *Úgy gondolom, hogy a romák kis létszámú jelenléte nem indokolja, hogy ilyen fajta programot alkalmazunk az intézményben.*
- **Hogyan látod a roma családok együttműködését? Milyen eszközöket alkalmazol, hogy a roma családok bevonulnak a csoport életébe?**
- *Általában együttműködőek. Egyéni beszélgetésekkel, türelemmel sikerül az együttműködést hatékonyabbá tenni.*
- **Úgy gondold, hogy a pedagógusok partnerek az integráció megvalósításában?**
- *Igen az a tapasztalatom, hogy nálunk minden pedagógus partner az integráció megvalósításában. nem találkozok olyan pedagógusokkal lakik ignorálnák a roma közösséget.*
- **Hogyan írnád le saját viszonyulás adat aroma családokhoz gyermekekhez?**
- *Igyekszem ugyanúgy kezelni, mint a többi gyereket, családot. ha szükséges, több odafigyeléssel, beszélgetéssel, meggyőzéssel fordulok feléjük.*
- **Milyen roma integrációs programokat ismersz?**
- *Nem ismerek ilyen fajta intézkedéseket az intézményünkben, és munkám során sem volt részem ezekben.*
- **Szerinted hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a roma családok beilleszkedését a társadalomba?**
- *A beilleszkedés akkor lesz hatékony, ha mindenki részéről a szándék megvan. Nem működik, hogy az óvoda próbál megfelelően működni számukra és ők nem tesznek semmit annak érdekében, hogy gyermekük ideálisan a többi gyermekkel együtt nevelkedjenek.*
- **Tudsz kiemelkedő pozitív példát említeni pályája során a cigány gyermekek életútját vizsgálva?**
- *Több régi óvodásokról tudom, hogy szakmát tanult, leérettségizett. A többség életútját nem tudom nyomon követni, viszont szerintem egyre több roma gyermek maradt benne az oktatásba és helyezkedik el a munkapiacon Legalábbis a környezetemben a fővárosban ezt tapasztalom tapasztaltam. Szerintem, ha ez a*

réteg az oktatásban megfelelő mértékben részt vesz, akkor ugyanúgy beilleszkedik a társadalomba, mint bármely más etnikum.

- **Szerinted hatékonyak a kerületben lévő felzárkóztató intézkedések van ilyenről tudomásod?**
- *Sajnos nem ismerem, hogy milyen felzárkóztató intézkedések vannak kerületi szinten.*
- **Hogyan tudnád hatékonyabbá tenni a romák integrációját, te, mint óvodapedagógus?**
- *Óvodáskorban nem tudom elképzelni. Iskolás kortól tájékoztatás jelleggel a tanulási jövőkép, illetve az életút modelljének megismerése. A roma kultúra megismertetése a nem roma származású gyermekekkel. Az érzékenyítő előadások tartása a nem roma szülőknek, a problémák minél jobban való feltérképezése, ezáltal hatékony intézkedési rendszer kidolgozása.*
- **Köszönöm a válaszaidat!**
- *Én is köszönöm!*

5. számú interjú, 63 éves nő

- **Üdvözöllek, szia! Örülök, hogy interjút adsz a kutatásomhoz ezáltal hozzájárulsz!**
- *Szia, szívesen teszem!*
- **Kezdjük elsőnek, azzal, hogy elmeséled, röviden milyen pályafutásod van, hol helyezkedtél el eddig óvodapedagógusként.**
- *Nem sok intézményben voltam tulajdonképpen, 82-ben Zuglóban voltam a 14. kerületben két évet, majd átkerültem 84-ben átkerültem a Páskom parki óvodába, és tulajdonképpen, ha nincs intézményi átszervezés a kerületben, akkor még mindig ott vagyok. Viszont sok összevonás, szétválasztás volt az évek során. Tulajdonképpen egy helyen voltam, amely elég nagy eltérést mutatott az átszervezések miatt az intézmény képe. Jelenleg az Újpalotai Összevont Óvodában dolgozom 2017 óta.*
- **Milyen tapasztalatod van azzal kapcsolatban, hogy hogyan alakult a roma családok, és gyermekek száma az intézményben az elmúlt években, illetve évtizedben?**
- *Szerintem stagnált, de nem számottevő, abban biztos vagyok. Igazából erről kimutatást nem vezetünk, szerintem sohasem vezetünk.*
- **A KSH adatok szerint megvizsgáltam a romák számát, ami kissé növekvő tendenciát mutat a kerületben.**
- *Intézményi szinten ezeket nem vezetjük, úgyhogy pontos számadattal nem tudok szolgálni.*
- **Kerületi szinten mint, magán ember van ezzel kapcsolatban tapasztalatod?**
- *Nincs, mert én nem a kerületben lakom, de azért, itt Újpalotán vannak olyan „gócpontok”, ahol több roma család él. Jellemző a tömörülésük. Helyileg a Pólus Center környékén, itt a lakótelepi részen, illetve régi palotán az Oroszlán utca környékén van egy blokk.*
- **Intézményi keretek között lévő családokkal kapcsolatban tapasztalsz problémákat?**
- *Nem, nem tapasztalok, mint ami különbözne bármilyen más problémáktól.*
- **Ezek szerint nem volt negatív tapasztalatod.**
- *Nem, semmi.*
- **Integrációs programról van tudomásod az intézményben, kifejezetten a roma közösségre vonatkozóan?**
- *A családoknak a mi óvodánkban biztos nincs, és nem is volt sosem. Viszont meg kell jegyeztem, hogy nem vezetünk kimutatást, így nem releváns, hogy pontos számot mondjak, hiszen elenyésző a számuk.*
- **Feltételezem, hogy véleményed szerint nem is indokolt ezeknek a programoknak a jelenléte az intézményben.**
- *Nem-nem. Ebben a rétegben, akiről nincs kimutatás, és elvileg „nem is tudunk”, hogy valamilyen területen nagyobb, a szegénység vagy nem szegénység, és iskolázottság terén nagy különbség nincs, hogy most roma, vagy nem roma családokról beszélünk. Bármi féle különbséget én nem tapasztaltam.*
- **A következő kérdésem is erre irányult volna, hogy milyen az együttműködésük, elmondásodból, azt a következtetést vonom le, hogy teljesen rendben van a hajlandóságuk erre.**
- *Igen teljes mértékben ugyanúgy.*
- **Egyébként a többi interjúban is Újpalotán, ezt tapasztaltam, hogy az együttműködéssel nincs probléma.**
- *Semmi féle negatívabb dolgot nem tudnék mondani, mint bárki másra.*
- **Te személy szerint, hogyan viszonyulsz hozzájuk?**

- *Nekem semmi bajom senkivel, illetve én ezt nem is szoktam számontartani. nem firtatom. Teljesen úgy kezem Őket, mint bárki mást.*
- **A kerületen belül ismersz valamiféle felzárkóztató programot?**
- *Nem, ami kifejezetten a roma családokra irányul nem ismerek. Mivel nem gyűrűzik be az intézménybe, ezért nincs tudomásom róla, de lehet, hogy ez a saját tájékozatlanságomból ered. A roma gyerekek célzottan az intézményben nem mennek olyan programokra, ami őket célozza, ezért nem tudok ilyenről.*
- **Igazából, azt a kérdést tettem volna fel, hogy hogyan tennéd hatékonyabbá a romák integrációját, de úgy gondolom, hogy ez a kérdés értelmét veszítette.**
- *Igen, ami jelenleg nem indokolt, és nincs rá célzott intézkedés arról nem tudok beszélni. Azt gondolom, hogy ma, a mai viszonyokat vizsgálva, amely roma család úgy érzi, hogy ő magyar elsősorban, csak mondjuk a származása roma és úgy él, az úgyis beintegrálódik, illetve részt vesz mindenben, amire anyagilag megteheti. Azok a romák, akik nem akartak a társadalom részei lenni, az meg úgy gondolom, hogy nem biztos, hogy elvinné a gyermekét egy felzárkóztató programra. Igazából a felzárkóztató program bárkinek járhatnak, nem kell romának, vagy nem romának lenni. Én nem vagyok ennek a híve, itt Pesten, ahol nem sok roma család van, hogy koncentráljuk rájuk, miért pont őket, hiszen számos család érintett abban, hogy hátrányból indul. Én nem tennék ilyen különbséget.*
- **Roma-roma családok között is elég nagy különbség felfedezhető.**
- *Igen, nagyon-nagy különbségek vannak. Biztos meg van az a hely, ahol ezek az intézkedések/programok indokoltak, de én azt gondolom, hogy itt a XV. kerületben nem biztos, hogy igazam van. Szerintem senki nem látja máshogy őket, és a lehetőségekhez ugyanúgy hozzájutnak. Szerintem.*
- **Tudsz említeni, nagyon kiemelkedő követendő példát a pályafutásod alatt, amit érdemes megemlítened, gondolok itt kiemelkedő tanulmányra, vagy más szakmákban való jeleskedésre.**
- *A tovább tanulást illetően nem tudok példát mondani, olyan családokat ismerek egy párat, akik a zenei világban jeleskedtek, a gyereke is járt az intézményünkbe, ahol a szülő zenei karriert befutott. Több is van ilyen a kerületben. Egyetemről nem tudok mondani.*
- **Ezek szerint más területen tudtak jeleskedni.**
- *Igen, persze, hogyne.*
- **Hiszen nem csak az a siker, hogy megszerzi a diplomát, hanem hogy egyéb területen kimagasló teljesítményt tud nyújtani.**
- *Akiket ismerek, azok közül mindenki zenész. O. G. gyermekei jártak ide, illetve K. K. gyermekei jártak hozzánk. Mivel én nem tartom számon ki milyen származású, és úgy gondolom, hogy nem rám tartozik, ezért lehet, hogy van a szülők között olyan, hogy doktor végzettségű, de én ezt nem tartom számon. Szerintem ez a dolog mindenkinek a saját magánügye. Persze, hogy ha segítséget kérne, azért, mert ő roma (ami nálunk biztos, hogy nem így van), akkor ugyanúgy próbálunk segíteni, mint minden más családnak.*
- **Akkor ezek szerint, úgy gondolod, hogy az intézményben nincs jelen diszkrimináció.**
- *Nincs-nincs semmi ilyen. Ugyanúgy előfordulhat roma, és nem roma családokkal probléma. Nekem a roma származás megítéléséhez nincs közöm, az a fontos, hogy ugyanúgy, mint a többi család tisztán hozza, vigye, látogassa rendszeresen az intézményt.*
- **Akkor az elvárások feléjük ugyanúgy megvannak, ahogy más családokkal kapcsolatban.**
- *Igen ugyanúgy működnek, mint más nem roma család.*
- **Nincs nagyobb elvárásuk?**
- *Nincs. Olyan volt egyszer, hogy egy másik intézményből áthozta a gyereket. Nem a tradicionális, „nagyszoknyás”, de látszott, hogy a roma közösséghez tartozó család, tehát még ez nekem is feltűnt. Az volt az indoka, hogy a másik intézményben mindenki cigány.*
- **Tehát az egymás közötti diszkrimináció jelent meg.**
- *Igen Ő elhozta ide, hogy Ő oda ugyan nem viszi a gyermeket.*
- **Igen, ebben is megmutatkozik, hogy milyen nagy különbségek vannak roma-roma családok között, mint már az interjúban említettük.**
- *Tipikus roma kulturális lények voltak, nem tipikus népviseletben, de csinosan szoknyában egy-egy tipikus jegyet viselve.*
- **Köszönöm szépen, ennyit szerettem volna a témával kapcsolatosan megtudni a te szemszögedből.**
- *Igazán, nincs mit, remélem érdeemben fel tudod használni a kutatásodhoz.*

2. Nem roma szülő interjúk, Budapest XV. kerülete

1. számú nem roma család interjú Budapest, 40 éves nő

- **Üdvözlöm! Köszönöm, hogy elfogadta az interjút!**
- *Én is üdvözöm!*
- **Elsősorban szeretném megkérni meséljen magáról, családjáról, munkájáról, és amit még fontosnak tart.**
- *...hívnak 40 éves leszek a jövőhónapban. Újpalotán lakom a családommal. Elváltam 10 éve, és 5 éve van új párom, 4 éves a kisfiam, aki ebbe az óvodába jár. Én tavaly mentem vissza dolgozni egy multi cégnél vagyok középvezető, férjem szintén ebben a cégben dolgozik, szintén középvezető, csak már területen, ő a pénzügynél, én pedig a HR osztályon vagyok. Sokat dolgozunk, de nem panaszkodunk.*
- **Miért pont ezt az intézményt választották gyermeküknek?**
- *Én ebbe az oviba jártam és nagyon szerettem közel van és ha bármi történne a szüleim hamar ide tudnak érni mikor mi dolgozunk, nekünk kicsit több idő lenne. Gondolkoztunk magán óvodába is, de nem látjuk értelmét, itt teljesen jó a tapasztalatunk.*
- **Gyermeke óvodai csoportjában vannak jelen roma gyerekek?**
- *Igazából nem is gondoltam még bele, talán 1-2, de nem is tudom, olyan normálisak ők is, hogy nem is tűnik fel, hogy most ő roma, vagy nem az. Nekem teljesen mindegy, hogy milyen származású, csak viselkedni tudjon.*
- **Gyermeke barátkozik ezek szerint velük gondolom.**
- *Szokta emlegetni a barátai nevét, de mivel nem tudom, hogy melyik gyerek roma, így nem tudom, hogy barátkozik-e velük, de szerintem biztos, nagyon szereti a gyerekeket, meg inkább a nagyobbakat, mert mondják az óvónénik is, hogy hozzájuk húz. Szerintem neki teljesen mindegy, mint nekem is, hogy roma nem roma az a lényeg, hogy barátságos legyen vele szemben a másik gyerek.*
- **Volt valaha is negatív tapasztalata a roma családokkal kapcsolatban?**
- *Ha az óvodára gondol, akkor nem volt.*
- **Az óvodán kívül?**
- *Sajnos igen volt.*
- **El tudná mesélni?**
- *Egyszer, mikor jöttem haza a bevásárlásból, egy láthatólag cigány férfi ki akarta tépni a kezemből a tárcámat, szerencsére több ember volt körülöttem és nem sikerült neki. Az nagyon belém égett, azóta nem járok szívesen egyedül bárhova, és nem tartom a tárcámat látható helyen.*
- **Ön szerint, hogyan kellene felzárkóztatni a roma családokat?**
- *Szerintem elsőnek ezt nem a fővárosban kellene, hanem vidéken ott sokkal rosszabb a helyzet, van valamennyi rálátásom. Édesanyám óvodapedagógus igaz már nyugdíjas, de most visszament dolgozni. Ő sokat foglalkozik roma gyerekekkel, szokta is mesélni, hogy miket csinálnak, na oda kellene segítség elsődlegesen. Csak, mindenhol emberhiány van, ha nincs ember, aki segítsen, akkor elég nehéz akármit is csinálni. Pedig, igen nekik kívülről kellene segíteni, mert sajnos sokszor nem jutnak el odáig, hogy felismerjék, hogy miben kellene változtatni.*
- **Ön szerint van rá hajlandóság, hogy változtassanak az életükön?**
- *Változó, van aki hajlik rá van, aki nem. Valaki megszokta és nem gondolja, hogy lehet másképp, én csak a gyereket sajnálom. Végülis egyébként úgy gondolom, hogy itt Pesten sokkal inkább be tudnak illeszkedni, és munkát vállalnak, vidéken más ott kevesebb a munka szerintem.*
- **Önnek van tapasztalata, vett részt olyan programon, ahol roma családok is jelen voltak?**
- *Természetesen vettem részt. Azt kell mondanom, hogy sokkal erőteljesebben nyilvánulnak meg, mint a magyar emberek, nem mindig rossz ez, csak számomra furcsa, hogy miért kell ennyire feltűnőnek lenni, de ők ilyenek. Nekünk is el kell fogadunk őket.*
- **Ön úgy gondolja, hogy elfogadóak a nem romák a romákkal szemben?**
- *Igen szerintem toleránsak vagyunk nagyon, de persze van egy határ, ha azt átlépik, akkor persze, hogy szól az ember, és azért, el kell mondanunk, hogy elég gyakran meg is teszik ezt. Itt gondolok megnyilvánulásokra, viselkedési normák megszegésére, káromkodásra.*
- **Szerinte, ezért van a roma társadalom még mindig negatívan diszkriminálva?**

- *Úgy gondolom, hogy igen ez nagyban hozzájárul. Meg, azt hall az ember, hogy a bűnözésben kimagasló a számuk, ez sem tesz jót a közvéleménynek.*
- **Önnek van pozitív tapasztalata a roma családokkal kapcsolatban?**
- *Van, igen több szerencsére a pozitív, mint a negatív.*
- **Elmondaná a legkiemelkedőt?**
- *Mivel én HR osztályon vagyok, ezért nagyon sok emberrel beszélgetek, és veszem fel őket, egy-egy pozícióra. Már születés előtt volt egy házaspár, akik jelentkeztek hozzánk mindkét fél roma volt, és diplomás, azelőtt nem találkoztam még ilyen jólképzett romákkal, úgyhogy felvette a cég. Azóta is nálunk dolgoznak, vagyis most az anyuka babázik, de nagyszerűen ellátták és ellátják a munkájukat, mi meg természetesen megbecsüljük őket, mint bármely más munkavállalót.*
- **Nagyszerű íyet hallani, köszönöm, hogy nyilatkoztál a témában!**
- *Köszönöm, sikeres diplomát kívánok!*

2. számú nem roma család interjú Budapest, 23 éves férfi

- **Üdvözlöm! Köszönöm, hogy elfogadta az interjút!**
- *Én is üdvözöm!*
- **Elsősorban szeretném megkérni meséljen magáról, családjáról, munkájáról, és amit még fontosnak tart.**
- *.... vagyok. Rákospalotán élek, és Újpalotán dolgozom. Jelenleg a vendéglátásban tevékenykedem, párom szépségiparban helyezkedett el kislányunk születése után. Nem volt tervezett gyerek. Elég hamar szülőkké váltunk, szerencsére mind a páromnak, mind nekem itt élnek a szüleink, így sokat segítettek a gyermeknevelésben. Én most töltöm a 23-at, párom szintén. Kislányunk 4 éves, előzőleg bölcsődébe járt, majd a Napsugár oviba.*
- **Miért pont ezt az óvodát választották kislányuk számára?**
- *A munkahelyünk miatt szerettük volna elsődlegesen Újpalotára iratni, mi nem ide tartozunk, de szerencsére volt hely, így felvették a kislányomat. Másrészt, van ismerősünk az intézményben, más szülő, akinek már több gyereke ide járt, és igen jókat mesélt az óvónénikről, így azt gondoltuk ez lesz a megfelelő intézmény a gyerekünkhöz számára.*
- **Gyermekcsoportjában vannak jelen roma gyerekek?**
- *Szerintem már mindenhol vannak roma gyerekek, jó lehet a magánóvodákba nem veszik fel őket, de szerintem itt már minden csoportban van. Igen a lányoméban is van roma gyerek, amivel nincs semmi probléma, vagyis én nem tapasztaltam semmi negatívumot velük szemben.*
- **Esetleg kapcsolatban állnak a roma családokkal, szülőkkel?**
- *Azt nem mondanám, hogy szoros kapcsolatban állunk, de a párom az SZMK-s a csoportban, nem mondja, hogy nem működne együtt, vagy mikor szülői értekezleten voltam, akkor is láttam, hogy ott voltak, szerintem nem tűnnek ki legalábbis a csoportunkban biztos nem.*
- **Ön szerint az óvoda hogyan kezeli a roma családokat?**
- *Szerintem ugyanúgy, mint bárki mást, bár nincs bejelentésem, csak, amit tapasztaltam.*
- **Tud esetleg felzárkóztató programokról melyek a roma gyerekeknek szólnak?**
- *Az óvodában nem hallottam még ilyenről, vannak külön foglalkozások, amikre mehet minden gyerek, azok fizetősök, ha jól emlékszem. Azon kívül, most, hogy romákat célzó...hm...nem, nem tudom hogy van-e.*
- **Kerületi szinten, vagy csak általánosságban hallott ilyenről?**
- *Hallottam már igen, van a kikötő nevű közösségi ház, ott szoktam programok lenni, tudom, mert van, hogy mi is szállítottunk már ki ételt. Az, hogy pontosan ki a célcsoport, azt nem tudom, de egyébként a gyerekeknek elég sok program adott, úgyhogy szerintem, ez egy jó lehetőség is a roma gyerekeknek, hogy be tudjanak illeszkedni, meg persze a szülőknél is.*
- **Ön szerint indokolt a beilleszkedésüket segítő programok megléte a kerületben, vagy az óvodában?**
- *Szerintem nem itt kellene kezdeni, nem az óvodában van a baj, ha van baj. Elsősorban a családban és a szülőknél kellene rendbe tenni a gondolkozást, vagy hozzáállást.*
- **Van negatív tapasztalata?**

- *Persze negatív és pozitív is. A negatív leginkább a munkahelyemre irányul, vagyis a roma munkatársak nem bírják sokáig, a vendéglátás tudjuk, hogy nem kicsit talpalós munka. Kell a kitartás, hát nem igazán láttam még olyan, aki hossz távon maradt volna, pedig nem rossz a pénz, amit kaptak, de szabály van, munkaidő van, és néha túlóra, nekik ez jellemzően nem tetszik, persze nem szeretnék általánosítani, de nekem ez a tapasztalatom.*
- **Esetleg a pozitív példát is el tudná mondani?**
- *Igen, szívesen, szívesebben, mint a negatívát. Szóval gyerekként érdekelt a zene, és a szüleim elvittek magántanárhoz, leginkább gitáron szerettem volna játszani. A magán tanár, idézőjelben, mert szerintem nem volt végzettségi roma volt. De az az igazi roma, fésült haj, ing, tisztaság, rend. Tőlem is megkövetelte, hogy tiszteletet tanúsítsak felé. Azt hiszem 3 évig jártam hozzá, a szüleimnek barátja volt csak, azért vállalt el, egyébként más tanítványa nem volt. Nagyon jó szívvel gondolok rá, egy igazi tisztességes muzsikus cigány ember volt.*
- **Mit gondol hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a romák beilleszkedését?**
- *Véleményem szerint úgy, hogy megváltoztatjuk a hozzáállásukat. Rendszer vinni az életükbe, hát mondjuk azt, nem tudom mi módon, vannak ezek a divatos coachingok, vagy életvezetési tanácsadók, nem tudom pontosan a párom szokta mondani. Lehet, hogy ezek az emberek, akik ezzel a témával foglalkoznak tudnának tanácsot adni, bár az meg már megint más kérdés, hogy elfogadják vagy nem. Emlékszem, én is próbáltam mondogatni a roma srácoknak, hogy de kell a meló, meg, ha nem lesz akkor, hogy élsz meg, de ez biztos más téma. Aztán itt van az iskola, legalább fejeznék be a középiskolát, jó, hogy nem kapnak állást 8 általánossal, csak ilyen takarítást és társait.*
- **Ön úgy gondolja, hogy elfogadó a roma társadalommal szemben?**
- *Én úgy gondolom, hogy mindenkivel szemben elfogadó vagyok.*
- **A társadalom elfogadó?**
- *A társadalom már más kérdés. Tudjuk, hogy vannak olyan tömörülések, akik kifejezetten nem szeretik, sőt... a romákat. Én nem vagyok ennek a híve. Egyébként, én a környezetemben úgy tapasztalatom, hogy elfogadják őket, ha be tudnak illeszkedni.*
- **Van a roma kérdéssel kapcsolatosan egyéb mondandója?**
- *Igazság szerint csak annyit szeretnék megjegyezni, hogy mivel a társadalom részei, így muszáj lesz minkét félnek valahogy engednie, mind a roma mind a magyar félnek. Egyre több roma van szerintem, több gyereket vállalnak, persze, hogy többen lesznek. Valamilyen kompromisszumot kell majd kötni.*
- **Köszönöm, hogy vállaltad az interjút!**
- *Nincs mit, sok sikert neked!*

Roma szülő interjúk, Budapest XV. kerülete

3. roma szülői interjúk, Budapest

1. sámroma szülői interjú, Budapest, 28 éves nő

- **Üdvözlöm! Köszönöm, hogy elfogadta az interjút!**
- *Én is üdvözöm!*
- **Elsősorban szeretném megkérni meséljen magáról, családjáról, munkájáról, és amit még fontosnak tart.**
- *...nek hívnak, 28 éves vagyok. Jelenleg egyedül nevelem 2 kisfiamat. Dolgozom, lakásokat takarítok, elég jól megfizetik, ezért meg tudunk élni a fiúkkal belőle. Itt élünk Újpalotán, sikerült megpályáznom egy lakást, amit az önkormányzattól kapunk, így könnyebb, mintha albérletben lalnánk.*
- **A fiúk óvodások, miért pont ezt az intézményt választotta számukra?**
- *Vannak ismerőseink és ők ezt az óvodát ajánlották, hogy aranyosak a dolgozók és az óvónénik. Szóval én adtam a szavukra, és szerencsére bevált.*
- **Ezek szerint meg van elégedve az óvodával?**
- *Igen, nekem semmi bajom, a gyerekek szívesen járnak, sok programon részt vesznek, sokat tanulnak ott.*

- **Ön szerint a gyermekei romaként ugyanolyan eséllyel indulnak, mint más gyermek az életben?**
- *Nem természetesen. A romákra rá van nyomva bélyeg, nagyon nehéz lekaparni, de úgy gondolom, ha dolgozik az ember és tesz, azért, hogy beilleszkedjen, akkor sikerülhet. Engem se becsülnek le, nem néznek rám más szemmel, mert látják, hogy milyen vagyok, hogy nevelem a gyerekeket, és ez a legfontosabb.*
- **Az óvodában milyen arányú a roma gyermekek létszáma?**
- *Kevesen vagyunk, talán 1-2 csoportonként, nem tudom pontosan, ki roma, és ki nem az. Sokan nem is büszkék rá, ezért letagadják, pedig elég egyértelmű, de mindenkinek szíve joga.*
- **Miért lehet ez a jelenség, hogy letagadják?**
- *Mert, azt hiszik, ha nem mondják ki, amiben szerintem nincs semmi, mert úgyis tudja mindenki. Csak úgy érzik, hogy akkor majd magyarként kezelik őket vagy na nem olyan rosszul.*
- **Tapasztalt bármikor is megkülönböztetést?**
- *Mint mondtam volt, főképp, ha új helyre megyek, akkor mindig van egy kicsi eleinte, aztán ha megismernek akkor nem.*
- **Önnek volt tapasztalata felzárkóztató programokkal kapcsolatban?**
- *Nem igazán, a lakást, hogy megkaptam.*
- **Gyerekekkel kapcsolatos program?**
- *Nem tudok róla, minden ugyanúgy megy nálunk, mint a magyaroknál.*
- **Ezek szerint nem tud az intézményben vagy a kerületben ilyen programokról.**
- *Nem, nem tudok.*
- **Ön szerint szükség lenne rájuk?**
- *Szerintem mindig jó, ha van, ha tetszene részt vennék benne, de nem azért, mert roma vagyok, hanem hogy a gyerekeknek legyen élményük vagy tapasztalatuk benne. A romák, amúgy is, ha olyanok, ha nekik szól már csak azért sem tömörülnek egybe, mert ahány roma, annyi féle vélemény, néha nem egyezik.*
- **Volt negatív tapasztalata ezzel kapcsolatban?**
- *Persze, tudjuk, hogy roma-roma között is van különbség, vannak, akik ugyanolyanok, mint a magyarok, vannak, akik semmiképp nem akarnak olyanok lenni, meg van hát hogy is mondom, aki miatt rosszul ítélnék meg minket, szóval a lébecoló, iszákos, piszkos romák.*
- **Ön szerint, hogy lehetne őket jobban segíteni, hogy beilleszkedjenek?**
- *Aki nem akar, nem fog. Aki, akar annak van lehetősége lemenni dolgozni, itt nem nehéz munkát keresni. A gyerekeiket lehetne támogatni ők nem tehetnek róla, hova születnek.*
- **Mivel kellene támogatni őket?**
- *Nem tudom, ruhával, étellel. Én is segítettem már, de ezt nem nekem kell megoldani, ezt fentről kellene valahogy.*
- **Sokan vannak a hátrányos helyzetű romák ebben a térségben?**
- *Nem mondom, hogy sokan, de vannak. Mondjuk vidéken még több, én hevesből jövök, ott sokkal több van, meg hát ott a kis falukba, hát nem is mondom inkább, szomorú.*
- **Őnök ezért utaztak el, és telepedtek le Újpalotán?**
- *Részben, igen nem volt semmi lehetőségem, a gyerekek apja sem volt dolgos, én meg nem olyan családban nevelkedtem, egy ideig próbáltam, de nem ment, és inkább egy ismerős által felkerültem pestre és most jól érezzük itt magunkat.*
- **Ezt jó hallani. Egy utolsó kérdés. Ön támogatja, és ha igen hogyan a gyermekei tanulását?**
- *Persze, hogy támogatom, itt sok lehetőség van, mehetnek több iskolába, gimnáziumba, vagy egyetemre akár, bár ők lennének az elsők a családban, de én míg bírom támogatni fogom őket a tanulásba, jó eszű gyermekek, úgyhogy muszáj lesz nekik tovább tanulniuk.*
- **Köszönöm még egyszer az interjút! Én minden jót kívánok Önöknek!**
- *Köszönöm, Önnek is!*

2. számú roma szülői interjú, Budapest 30 éves nő

- **Üdvözlöm! Köszönöm, hogy elfogadta az interjút!**
- *Én is üdvözöm!*
- **Elsősorban szeretném megkérni meséljen magáról, családjáról, munkájáról, és amit még fontosnak tart.**

- ...vagyok, Romániából érkeztünk Magyarországra olyan 20 éve a szüleimmel én akkor 10 éves voltam, már 30 vagyok idén. Van egy férjem és 3 gyerekem, 1 lány 2 fiú, 3-6-9 évesek. Jelenleg nem dolgozom, férjem külföldön dolgozik építőiparban. Alkalmi munkákat szoktam vállalni. Édesanyám beteges, ezért nem tudok rendszeresen dolgozni, meg a gyerekeket is vinni hozni kell az oviba és iskolába. Most albérletben vagyunk, 2 szobás, majd akarunk váltani, ha összejöjt rá a pénz, mert már elég kicsi nekünk.
- **Két gyermeke még óvodás, miért ezt az intézményt választotta számukra?**
- Azt mondták, hogy ide kell beiratni őket, közel van, egyszerűbb nekem ide hordani őket, mint másik óvodába.
- **Meg van elégedve az óvodai ellátással?**
- Többnyire igen, ide járt a legnagyobb is ismerem a dolgozókat, ezért már tudom, hogy milyen az óvoda.
- **Az óvodapedagógusok hogyan állnak Önhöz és gyermekéhez?**
- Jól.
- **Gyermeke, gyermekei szeretnek óvodába járni?**
- Igen, mindegyik szeret.
- **Vannak barátai, romák vagy nem romák?**
- Mindkettő van, gyerekek még nem tudják mi az, hogy roma nem roma, kicsit sötétebb a színe, de szerintem mást nem gondolnak. A szülők mondhatják, hogy ne játssz vele, mert ő cigány.
- **Nem volt rossz élménye?**
- Nem volt az óvónővel, mindenben próbálnak segíteni, meg a vezető is nagyon rendes, ha problémám van meg szoktam keresni.
- **Azt mondta többnyire elégedett az óvodai ellátással, van negatív tapasztalata is?**
- Van sajnos, más szülőkkel kapcsolatban, attól, hogy roma vagyok nem kellene lenézni, szerintem más magyar nem tudja úgy ellátni a gyerekeit, ahogy én egyedül csinálom.
- **Konkrét esetet tud mondani?**
- Igen, tudok, de nem szeretném, ha visszamenne.
- **Természetesen nem fog, hiszen névtelenül zajlik az interjú, és biztosíthatom róla, hogy nem fog semmilyen rossz történni, mert elmondja.**
- Rendben, az egyik anyuka csúnyán nyilvánult meg a gyerekemmel szemben, mert állítólag a gyerekek bántotta az övét. Lehet, hogy volt valami, de nem a gyerekekkel beszélem meg, hanem keressen meg engem. A folyosón elkapta a gyerekeimet és veszekedett velem, én sajnos lemaradtam, mert még beszéltem az óvónővel, mire odaértem sírt szegény.
- **Mit lépett erre?**
- Helyre tettem a szülőt, hogy máskor velem álljon le vitatkozni, ha akar és ne a gyerekekkel.
- **Volt ennek következménye?**
- Az óvónő mondta, hogy beszéljük meg a problémát. Mindketten bementünk hozzá, és sikerült megbeszélni, elnézést kért az anyuka.
- **Ezen kívül volt valami negatív élménye az intézményben?**
- Nem mondanám, nem emlékszem másra.
- **Gyermekeit nem különböztetik meg az óvodában, mert roma?**
- Dehogyan az oviban nem, mindenkit szeretnek a dolgozók én úgy veszem észre, meg a gyerekek is szereti őket, nem szokott panaszkodni.
- **Ön szerint fontos, hogy gyereke óvodába járjon?**
- Szerintem fontos, mert barátokat szerez, meg egy csomó mindent tanul, verset, éneket, számol, nagyon ügyes, és sokat fejlődött mióta jár.
- **Volt része felzárkóztató programban gyermekének?**
- Nem gondolom, hogy ilyen programra szükségünk lenne.
- **Ismer esetleg ilyen jellegű programot?**
- Én a szakszolgálattal tartom a kapcsolatot, ott fejlesztik a gyerekeimet, aki 6 éves. Nagy segítség, mert kicsit le van maradva, kora szülött volt, de nem vészes, nem tudom, hogy ez annak számít-e. Volt nálunk régebben családsegítő is, de már nem jár.
- **Ön szerint hatékonyabbá kellene tenni a romák beilleszkedését?**
- Lehet pár családnál kellene segíteni, de szerintem magyar családoknál is van olyan, ahol elférne a segítség, szerintem ez nem származástól függ.

- **Mitől függ?**
- Szerintem attól, hogy ki hogyan él, meg gondolkodik. A cigány is lehet jobb körülménybe, mint a magyar, erre sok példa is van.
- **Van az környezetében olyan, aki roma és magasabb iskolát végzett, például egyetemet?**
- A másodunokatestvérem most jár egyetemre Nagyváradra, ők Romániába maradtak. Mást nem tudok mondani.
- **Ön szeretné, hogy gyermekei egyetemre járjanak?**
- Hát nem tudom, majd ők eldöntik. Most nézze meg, hallom a tv-ben is, hogy mennyit keresnek a tanult emberek, a férjem sokkal jobban keres, pedig munkásember. Nem tudom melyik a jobb.
- **Az önkormányzat hogyan segíti a romákat a kerületben?**
- Az Önkormányzat nyitott minden megkeresésünkre, a családomnak sokszor segített már, ilyen-olyan juttatásokkal. Az óvodában is sokszor szervez programokat. Én jól érzem magam itt szeretek itt lakni, és a gyermekeim is. Szerintem jól végzik a dolgukat.
- **Ön nem részesül ezekben?**
- Nem én nem tartok rá igényt, én mindent megteremtek, nem kell nekem az.
- **Hogyan képzeli el gyermekeit a jövőben, vagy mondták már mik szeretnének lenni, ha majd felnőnek?**
- Mindig mást mondanak, a nagyobb jó matekból, a kicsiknél majd kiderül. Én csak azt szeretném, hogy megéljenek és boldogok legyenek, meg pár unokát majd, de az még odébb van.
- **Kívánom, hogy teljesüljön!**
-

4. Budapest XV. kerület Önkormányzata,

62 éves nő (Reiszné Naszádi Magdolna, Főosztályvezető Asszony, nem kérte az anonimitást)

- **Szia! Köszönöm, hogy nyilatkozol a roma témával kapcsolatosan, hogy segített a diplomadolgozati kutatásom.**
- Szia! Szívesen teszem!
- **Kérlek mutakozz, mutasd be pályafutásodat.**
- Reiszné Naszádi Magdolnának hívnak. 1961-ben születtem, elégrégen, múlt században (nevet). Az iskoláim elvégzése után, későn kezdtem dolgozni, mert olyan szerencsés helyzetben voltam, hogy a férjem tudta biztosítani, azt a lehetőség, hogy a gyermekeimmel otthon lehessenek. Amikor a lányom kis gimnazista lesz (7.osztályos) akkoritól dolgozom ebben a hivatalban. Innentől kezdve futottam be a pályámat. Először közfoglalkoztatással foglalkoztam, majd 7 éven keresztül gyámügyekkel, a jegyzői gyámhatóságon. Ezekután kerültem a szociális területre, ott akkor egy osztály volt, csoportvezető lettem, majd osztályvezető, majd főosztályvezető. Végig jártam a ranglétrát, ezt mindenkinek ajánlom, mert így alulról megismerni a rendszert, nagyon sok tapasztalatot tud szerezni az ember. Minden folyamatot ismer, átlátja a dolgokat, és nem tudják „átverni”, úgyhogy ez így alakult. A gimnázium után a jogi egyetemre jelentkeztem, oda sajnos nem vettek fel, de aztán férjhez mentem, és gyerekeim megszülettek, majd estin végeztem el az államigazgatási főiskolát...akkor úgy hívták.
- **Értem. Témámhoz kapcsolódóan szeretném kérdezni, hogy mennyire jellemzők a kerületbe, illetve Újpalotán a roma családok jelenléte?**
- A mi kerületünk három részből áll, Rákospalota, ami most lesz 100 éves évfordulója, hogy várossá alakult, a Pestújhelyi rész, illetve van Újpalota az a rész a legfiatalabb városrészünk. Újpalota rége a páskom névből ered (dísznó legelő, földek voltak ezen a területen, paraszti közösség) majd a Budapesthez való csatlós után, került Újpalota a XV. kerülethez. Mindig is éltek cigányok a kerületben, de nem lehet azt mondani, hogy cigány sor alakult ki. Van, ahol többen laknak, de inkább szétszórva helyezkednek el. Nálunk leginkább az oláh cigányok vannak jelen, emellett van beás cigányok kevésbe, illetve a romungrók, aki más kategória, hiszen a belvárosból jöttek a peremterületre. Az oláh közösség vallja magát jellemzően cigánynak, ők még beszélnek a hagyományos roma nyelvet és a sajátos kultúrájukat is művelik. A roma közösségben vannak szegények, de ők inkább Szabolcs Vármegyéből ide költözött családok, a XV. kerületi tősgyökeres cigányok jobb körülmények között éltek/élnek. A segélyezésben sem mondhatom, hogy csak a cigányokat segítsük, sőt azt kell, hogy mondjam, hogy a többségi társadalom tagjai fordulnak hozzánk segítségért. A roma származású emberekkel,

nekem kifejezetten jó a kapcsolat, és a tapasztalatom. Jó viszonyt ápolok velük, sokszor kérnek segítséget, amit próbálunk kedvezően megoldani. Amit problémának látok a kerületben, az az, hogy van egy Czabán nevezetű általános iskola, ennek a körzetében valóban több cigány család él, nincs tömörülés, de előfordul, hogy 3 család is egymás mellett él. Itt egy spontán szegregáció következett be, ami nem jó. Én beszéltem a tankerületi igazgatóval is, hogy valamit tenni kellene. Felvettem, hogy át tudnának alakulni nemzetiségi iskolává, és beszéltem a Roma Nemzetiségi Önkormányzat vezetőjével is, de ők ezt nem támogatják. Ők nem hisznek a szegregációban, és nem szeretnék, ezt az intézkedést. Az iskola színvonala lefelé halad. Van nekünk egy boksszal foglalkozó egyesületünk, Edöcs István Ökölvívó Egyesület, a vezető ott felkarolja és segíti a roma gyerekeket a felzárkóztatásukban a sport által. Az Önkormányzat nagyon is támogatja az egyesületet, az említett vezető már ő maga megjegyezte, hogy nagyon kedvezőtlen, ami az említett iskolában megy. Maga a cigány szülő, mikor kérdezem, hogy hova egy a gyermek, már ő maga nem szándékozik ebbe az iskolába íratni, hiszen az mondják, hogy ott sok a cigány.

- **Ezek szerint itt is jellemző, hogy a jobbmódú cigány elzárkózik az ilyenfajta oktatási intézménytől...**
- Igen, ugye itt jellemzően oláh cigányok vannak, náluk is még mindig él, hogy a lány gyerekeket védik. 13 éves korban már ne nagyon szeretik iskolába engedni, de azért ez már sokat változott. Viszont én még mindig azt látom, hogy a 8 általános elvégzi az rendben van, de utána még mindig nem nagyon mennek tovább a lányok középiskolába. A helyi cigányság, akitől mindig megkérdezzük, hogy mégis, hogy gondolják, hányan lehetnek, de még ő maguk sem tudják megbecsülni, ugyanis ki a cigány? Akit mi gondolunk, vagy akik jó esetben bevallják. Az egyik ismerősöm minden rasszjegyekkel rendelkezik, de a legutóbbi népszámláláson, azt mondta, hogy ő nem cigány, ő magyarnak vallja magát. A kettős identitás meglete is nagyon érdekes és jelen van. A kerületben esélyegyenlőségi program működik, amely a honlapunkon elérhető. Abban vannak a kerületre vonatkozó adatok, beszámolók, amelyeket én készítek, ezt ajánlom neked.
- **Mennyire jellemző a cigányság különbözősége, gondolok itt lakáskörülményekre, iskolázottságra, munkavállalásra.**
- Voltam olyan helyen, ahol borzasztó lakáskörülményekben éltek, és voltam olyan helyen, mintha palotába léptem volna. Nagyon eklektikus, változatos a roma családok életkörülménye. A cigánybűnözés itt nem jellemző, nem úgy, mint a VIII. kerületben, bár lehet az is csak egy sztereotípiá, itt nem lehet azt kijelenteni, hogy romák bűnöznek. Igen az köztudott, hogy nagyobb a cigányság bűnözési rátája, de Újpalotán ez nem kijelenthető, ez egy nyugodt kerület azt mondják.
- **Milyen felzárkóztató programokban tudnak részt venni a roma gyerekek/családok, kerületi, vagy intézményi szinten?**
- Az az igazság, hogy az iskolával kapcsolatosan nem tudok nyilatkozni, hiszen már nem hozzánk tartoznak. A Czabán iskolában biztos, hogy van. Vannak nyári táboraink, illetve az említett sportegyesület, egyik roma származású edzője is szívügyének tekinti, ezeknek a gyerekeknek a mentorálását, és nagyon szép eredményeket érnek el. Kerületi szinten van egy Pallasz Athéné, és egy Héli díjunk, ezek tanulmányi ösztöndíjak, az egyik a jó tanulmányi eredményeket nézi, a másik az fejlődést értékeli, vagyis, hogy hogyan mozdul el és milyen mértékben a tanulmányi eredménye egy-egy gyereknek. A díjkiosztásnál mindig vannak roma gyerekek is azok között, akik megkapják az említett díjat.
- **Az óvodákról tudnál pár mondatot mondani ezekhez kapcsolódóan?**
- Annyira elenyésző a számuk, bármely óvodába elmegyek mindig van 1-2 roma gyermek, de teljesen beleolvadnak a csoportba, egyáltalán nem kirívóak, több ilyenfajta tapasztalatom volt/van. Tehát itt nem indokolt a felzárkóztatás, mert nincs mit, hiszen teljesen úgy működnek, mint bármely gyermek.
- **Ezek szerint a családok nagyon együttműködőek.**
- Óvodáskörben nagyon együttműködőek.
- **A pedagógusok sem tesznek negatív visszajelzést?**
- Nem, ilyenkor még nagyon aranyosak a gyerekek szerethetőek, az óvodapedagógusok visszajelzéseik is ezt jellemzik. Nagyon elfogadóak, jól tudnak együttműködni.
- **A roma, nem roma szülők között sem szokott konfliktus történni?**
- Hozzánk panasz nem jön, nem gondolom, nem tapasztalom, hogy problémás lenne a kapcsolat. Az elvárásokat a roma család is próbálja teljesíteni, én nem tudok rosszat mondani. Nyilván él az emberekben az előítéletesség, de ebben a korban még a gyerekek nagyon elfogadóak, fogalmuk sincs, hogy a társuk most cigány gyerek vagy sem. Kis korban nagyon együttműködőek, a probléma később kezdődik.

- **Hogy gondolod, miért lehet ez a „törés”?**
- *A családi minta, mivel a szülő sem tanult, és így is megél, így a gyermeknek sincs az oktatásra való igénye, belső késztetése. Vannak olyan roma szülők, főképp a romugróknál, akik, az gondolom, hogy jobban akarják, hogy a gyermek tanuljon. Vannak takarító lányok, akik szinte már barátok, akik között szintén van roma, a 13 éves nagylánya, aki nagyon jól rajzol és tanul. Nagyon sokat van az anyjával, nem hagyja otthon egyedül. Ezek a családi, nevelési jellegzetességek még mindig jelen vannak náluk.*
- **A munkavállalás terén, mit tapasztalsz, mennyire jellemző a romák körében.**
- *„Handicap”, ez biztos. Az egyik ismerősöm, aki külső megítélés szerint roma, elég mostoha körülményben született, majd intézetben nőtt fel és ezt látszik. Szóval kiváló a helyesírása, van egy természetes intelligenciája, ha egy más családba születik, nyilván sokkal többre viszi. Nagyon jól lehet vele beszélgetni, érdeklődő, ügyes megtesz mindent magáért, most takarítónőként dolgozik. Feltételezzük, hogyha lenne egyetemi diplomája, és ide jönne XY és ő, kit választanának, azt nem tudom. Nekem van cigány kolleganőm, aki kiválóan végzi a munkáját, ő is rumongro.*
- **Ezek szerint nagytöbbségük elhelyezkedik a munkaerő piacon.**
- *Igen, csak az iskolai végzettségük miatt, olyan munkákat tudnak végezni, ami annak megfelelő.*
- **Életed során mi az a történet, az a roma személy, amit/akit ki tudnál emelni, mint pozitív példa?**
- *Nekem is volt, és a gyermekeimnek is volt roma osztálytársa, de ezzel kapcsolatomban nincs tudomásom kiemelkedő példára. Itt az említett kolleganőt tudnám említeni, mondjuk ő fél roma, hiszen az apukája nem az. A zenészek nem ide járnak, ők konzervatóriumba mennek már. A Roma Nemzetiségi Önkormányzat vezetője például referensként dolgozik a polgármester mellett. Vannak kiemelkedők, de szerintem ez rajtuk múlik. Te bármit megpróbálhatsz, ha ő másként dönt.*
- **Visszatérnék kicsit a támogató programokra, például az említett ökölvívó egyesületbe járó roma gyerekeket támogatja a család, gondolok itt felszerelésre, rendszeres látogatásra.**
- *Attól függ, közöttük is van jobbmódú roma, és kevésbé jómódú. A hátrányos helyzetűeket mi támogatjuk, és abból tudják biztosítani az utazást felszerelést. Inkább itt a hátrányos helyzet domborodik ki, de ezt megoldjuk támogatjuk őket.*
- **Ezek szerint itt is jellemző, hogy a roma nem roma, de hátrányos helyzetű gyermekek között igazság szerint nincs akkora szakadék.**
- *Igen, sok példát tudnék mondani, ahol a nem roma gyerek lehet, hogy sokkal rosszabb helyzetben nevelkedik, mint a roma gyermek. Azt nem tudom mondani, hogy túlsúlyban a roma gyerekek, valahogy ez megfordult. Talán a rendszerváltás követő munkanélküliség eredményezte. Én úgy tapasztalom, hogy egyre több roma nő dolgozik, az ismerősömnek is mondom, mindig, hogy taníttassa a lányát, le vesszen el a tehetsége. Kérdés, hogy mi lesz, amikor ismerkedni fog, milyen életutat választ.*
- **Véleményed szerint, akár elvonatkoztat a XV. kerülettől, hogyan lehetne hatékonyabbá tenni az integrációt?**
- *Itt a mélyszegénységre gondolsz?*
- **Igen, pontosan.**
- *Az biztos, hogyha ő nem akarja, ha neki úgy jó, akkor nem tudunk mit csinálni, akkor mehet akárhány szociálismunkás, meg bárki, akkor ő onnan nem fog kitörni. Talán ez más olyan, mint a Stockholm-szindróma, aki beleszeret a fogva tartójába, ez a roma közösség megszokja, azt a helyzetet, amibe nevelkedik és már talán nem is tudja másként elképzelni az életét. Például a Szentkútra (kegyhely) vezető úton, egy roma falun mész keresztül. Nem nyomorba élnek, de nem is jó módon, nem gondolom, hogy onnan kitörnének a gyerekek. Felkínálhatsz nekik mindent, ha ők nem élnek vele. Már kisgyermekkorban el kell kezdeni, edukációs intézkedésekkel.*
- **Úgy gondolod, hogy a roma, illetve a hátrányos helyzetű gyermekeknek egyaránt jelenleg meg van adva minden lehetőség, hogy a hátrányukat kompenzálni tudják, és integrálódjanak?**
- *Szerintem minden, sok pénzt költ rá az állam, sok pénzt az önkormányzat, hogy ez a lehetőség adott legyen, akár sport, képzőművészet által. Például a zeneiskolába bárkit be lehet írni. Viszont, ha te nem akarod, vagy a szülő nem visz el téged, akkor vége. Egyébként nagyon jó példák vannak ott a pécsi Gandhi Gimnázium. Vannak is lehetőségek, és a kedvezőtlen élethelyzetből való kitörés, csak tanulással egy másként nem. A szülő, ha nem támogatja, hiszen ő sem ezt a példát látta akkor nem igazán lehetséges. Az alábbi felvetésem, biztos,*

hogyan nem helyes semmilyen tekintetben, de hogyha kötelező bentlakásos iskolába kellene járniuk, és csak hétvégeken mennének haza a családjához, akkor már óriási fejlődést tudnának produkálni.

- **Igen, az Arany János program hasonló, bár az önkéntes, hasonló bentlakásos elven működik, mentorprogrammal, valóban szép eredményeket értek el a résztvevők.**
- *Igen valóban. Itt a XV. kerületben, azért teljesen más a helyzet, mint egy hátrányos helyzetű kistérségben, ott én ezt az intézkedést tenném meg. Elmesélem neked, hogy amikor a gyámügyön voltam, akkor minden évben rendeztünk az intézetben a gyerekeknek egy mikulás estét, és egyszer odajött hozzám egy kislány, aki azt mondta nekem, hogy szeretné megköszönni, hogy itt lehet, mert jobb nem is történhetett volna vele. Már tudott különbséget tenni, milyen az amikor meleg van, van mit enni, tiszta a ruhám, zsebpénzem van, a közösség fontos tagja lehet. Nagyon jó lenne, ha lennének olyan cigány vezetők, akik a közösség felemeléséért vállalnák a tisztséget, és hatással lennének a roma társadalomra. Nem azt, mondom, hogy járjon házról házra, de lehetne egy rálátása a helyi közösségre, annak problémáira, és ezek megoldásaira. A bentlakásos rendszer látom megoldásnak, amihez ugye pénz kell, anélkül nem megoldható, és ha kapnának támogatást a családok, ha járatták a gyermekeiket, akkor nagyobb lenne rá a hajlandóság. Például Snétberger Ferenc (képzőművész, zenész) is egy olyan roma ember, aki a közösségének különböző programokat kínál, le a kalappal, azok előtt, akikben meg van ez a belső motiváció, több ilyen ember kellene. Nagyon sok tehetséges gyermek elveszik azokban a régiókban, ahol nem tud megvalósulni a felzárkóztatás.*
- **Igen, nagyon sok tehetséges gyermek van Putnokon is, mikor bekerülnek az óvodában kifejezetten jó a mozgás koordinációjuk és a ritmus érzékük, valahogy tapasztalataim szerint, ez a tehetség, ha nincs megfelelően gondozva otthon és intézményi szinten elveszik.**
- *Úgy gondolom, hogy itt a családi szinten kellene a szülőt is motiválni, de leginkább csak pénzzel, egyéb juttatással lehetne megfogni őket, hogy együttműködjenek az oktatásban részt vegyenek gyermekeik. Igazából a kerületben az említett iskola a problémás.*
- **Mit gondolsz, miért van ez az ellenállás?**
- *Azért, mert úgy gondolják, hogy a nem roma gyermekek tudják motiválni és példát mutatni a roma gyerekeknek, ezáltal ők is jobban tudnak fejlődni. Én úgy gondolom, hogy ez már nem valid, itt valamit kellene kezdeni, egy pár éve a Baptista egyház szerette volna átvenni az intézményt, én támogattam volna, de nem valósult meg, annak ellenére, hogy a szülők is szerették volna. A példa jól mutatja, hogy nem megfelelően működik, hiszen nem tud első osztályt indítani, hiszen, mint mondtam már a roma családok sem viszik az adott intézménybe a gyermeket. Ebben a kerületben ezt látom problémának. Anyagi problémát, olyan nagyon súlyosat nem tapasztalok, ez lecsengett az elmúlt 10 évben, akinek ilyen jellegű problémája van, azokat pedig megfelelően tudjuk támogatni.*
- **Ha jól tudom szociális lakás támogatás is jelen van a kerületben.**
- *Igen, bár az pályázat útján, de jelen van, és van, hogy roma családok nyerik meg. Szóval tudják, hogy a lakbért fizetni kell, rendbe kell tartani a lakást, és nagyon szépen tartják is ezeket az elvárásokat. Voltam nem régen egy roma családnál, az anyuka egyedül neveli a gyereket, egy egyházhoz jár, pontosan nem tudom, de úgy gondolom, hogy ez nagyon jó dolog. Tehát, ha ő ebbe hisz, tegye, de az a lényeg, hogy rendesen neveli a gyermekét. A nem roma, roma teljesen mindegy, én nem látok különbséget míg rendesen él, ellátja a gyermekét. Én úgy tapasztalom, hogy tragikus lenne a helyzet a kerületben, ha van olyan eset, akkor azonnal beavatkozunk a szociális eszközeinkkel, gyámhatósággal. Éhes gyerek nincs, akiről mi tudunk, biztos, hogy nincs, mert akkor ő ingyen étkezik, az iskolai időben, de nyáron is folytatjuk a gyerek étkeztetést, és táborok is vannak. A roma gyerekek, is egyre jellemzőbb, hogy részt vesznek a táborokban, ugyanis nem mennek nyaralni...de már ez is változik...tehát látom, hogy ha én nyaralom már egyre nagyobb számba meg tudják maguknak engedni a roma családok is a utazást/nyaralást, de nyilván a tehetősebbek.*
- **Értem, köszönöm szépen, szerintem minden témát sikerült érintenünk, lehet még többet is.**
- *Nagyon szívesen, sok sikert kívánok!*
- **Köszönöm!**

5. Óvodapedagógus interjú, Putnok

1. számú óvodapedagógus interjú, Putnok, 50 éves nő

- **Üdvözöllek! Kérlek mutasd be pályafutásodat, munkahelyeidet, mióta foglalkozol gyerekekkel.**
- *Szia! Én 1995-ben végeztem az óvodapedagógusi képzést, és ebben az évben szeptemberben vettek fel ebbe az intézménybe. 2019-ben végeztem el a közoktatási vezetőit, majd az utóbbi évben lettem az intézmény vezetője. 3 gyönyörű gyermek édesanyja vagyok, jelenleg házasságban élek, itt Putnokon.*
- **A roma kérdéskört szeretné érinteni, mi a tapasztaltod, hiszen már megközelítőleg 30 éve ebben az intézményben dolgozol, hogyan alakult a roma gyermekek száma az óvodában?**
- *Sajnos, azt kell, hogy mondjam, hogy 90%-os.*
- **Az elmúlt időszakban ez az arány hogyan változott?**
- *Egyértelműen növekedett, és folyamatosan növekszik is.*
- **A nem roma családok, hogy állnak ehhez a jelenséghez?**
- *Megpróbálják elfogadni, ugye, akinek nincs más lehetősége, viszont, akinek van az elviszi gyermekét máshova.*
- **Gondolom, a környező településekre gondolsz.**
- *Jellemzően Kazincbarcikára, Serényfalvára, Bánrévére, Királdra.*
- **Ezek szerint sokan elmennek ezért?**
- *Igen.*
- **Ezek szerint vannak problémák, milyen jellegűek ezek?**
- *Nekünk inkább a szülőkkel van a problémánk, tehát egyértelmű a gyerekek nevelése, szocializációjuk...tehát, hogy nem nevelik őket. Úgy kerülnek be óvodába, hogy semmit nem tud.*
- **Sikerül nektek, mint óvodapedagógusok sikereket elérni ezekkel a gyerekekkel kapcsolatban?**
- *Igen van, az nagyon kevés arány, de van rá példa.*
- **Mennyire gyakori a hiányzás?**
- *Van, aki úgy megy el iskolába, hogy egyetlen napot nem járt óvodába.*
- **Ezzel mit tudtok kezdeni?**
- *Semmit tulajdonképpen, mert a házi orvos kiadja a igazolást, vagy ha nem elvonjuk a családi pótlékot, de már ez sem visszatartó erő.*
- **Miért lehet szerinted, hogy ennyire elzárkóznak az óvodáztatás elől?**
- *Úgy gondolom, hogy lusták. Meg itt van egy rendszer, tehát ők azt, nem bírják, nem bírják a kööttségeket. Ide kell érni 8-ra, itt kell lenni eddig, eddig kell jönni.*
- **Az a család, aki viszonyt bekerült az intézménybe, illetve a csoportba, együttműködik, milyen tapasztalataid vannak velük kapcsolatban?**
- *Azt mondom, hogy ez olyan 50-50%. Tehát 50% együttműködő, 50% nem.*
- **A pedagógusok, hogy állnak a roma családokhoz?**
- *A pedagógusok igyekeznek nagyon toleránsak lenni, de sajnos nagyon rányomja ez a bélyegét a munkájukra.*
- **Eredménytelennek érzik?**
- *Igen.*
- **Te személy szerint, hogyan viszonyulsz a roma családokhoz, gyermekekhez?**
- *Én szintén megpróbálok elfogadó lenni. Én úgy gondolom, hogy mindenkinek jár egy esély, tehát, amikor bekerül az intézménybe, nálunk mindenki tiszta lappal indul. Aztán meglátjuk. Akit, úgy látom, hogy igyekszik, annak próbálok segíteni, aki nem, azt próbálok meggyőzni, de sajnos nem mindig sikerül.*
- **Ismersz, vagy van-e nálatok olyan program, ami kifejezetten a romákat célozza meg?**
- *Van nekünk egy etnikai felzárkóztató programunk, vagyis nemzetiségi program, és ezen belül az óvónénik beépítik a heti tervezésbe, ami nekik való. Verseket, az kultúrájuknak megfelelő dalokat, játékokat próbáljuk, de tulajdonképpen ők már nem tartják ezeket a hagyományokat.*
- **Ezek szerint nem tradicionális roma családok látogatják az intézményt.**
- *Igen, így van. Ez egy lecsúszottabb réteg, amely a térségben is jellemző.*
- **Ennek tükrében kérdezem, hogy a tisztatág mennyire jellemző az ide járó gyermekeknél?**
- *Változó, erre is azt mondanám, hogy fele-fele arány.*
- **Értem, városi szinten van valami felzárkóztató program jelen?**
- *Volt egy program, Járási szintű Esélyteremtő Programterv – (Putnoki Járás ÁROP – 1.A.3-2014-2014-0131) program, illetve a "Gyerekesély Program megvalósulása Putnok járásban" (EFOP - 1.2.4.-16-2016-00031) az iskolák és az óvoda is egyaránt részt vett benne. Gyermekközösségi napokat, egészségnapokat csinálunk,*

ahová bevonjuk a szülőket is. Karácsonykor például adventi készülődést szerveztünk, ahová szintén bejöhetnek a családok. Ez a program a lemorzsolódás csökkentésére jött létre.

- **Mennyire vált be ez a program?**
- *Jöttek a szülők, kérdőívet is csináltunk ezzel kapcsolatban. Van is erre igény, de csak megint csak azoknál, akik igyekeznek felzárkózni. Az a réteg, akiket igazán céloznánk nem vesznek részt ezeken a programokon, eseményeken.*
- **Ha jól tudom, van a településen Biztos Kezdet Gyerekház.**
- *Van, igen, 2018-tól működik a városunkban.*
- **Mennyire közkedvelt a szülők körében?**
- *Azt kell, hogy mondjam, hogy az sem igazán érte el a célját, mert azok, akiknek igazán szólna, én úgy gondolom, ők nem látogatják. Amit már említettem, hogy oda egy- gyerekekkel egy szülő mehet, ott le kell venni a cipőt, ott vannak kötelezettségek. A kötelességeiket nagyon nem tudják, a jogaikat viszony nagyon.*
- **Pályád során találkoztál egyéb felzárkóztató programokkal?**
- *Anno, amikor a pályámat kezdtem, mi csináltunk nekik iskolaelőkészítő foglalkozásokat délután, és oda is lehetett jönni. Azt kell, hogy mondjam, hogy jöttek, de csak azért, hogy tudjanak enni. Tehát azzal kezdtük, hogy összegyűjtöttük, ami megmaradt a tízóráiból, ettek, mert addig nem tudunk kezdeni velük semmit, mert éhesek voltak.*
- **Az elhanyagolás jellemző a romák körében az óvodában?**
- *Igen, nagyon. Van, aki, itt eszik először és utoljára. Rengeteg jelzést írunk a családsegítőhöz, pont ezért, hogy a tisztaság miatt, az ápolatlanság miatt.*
- **Ennek van valami eredménye?**
- *Felkeresik a szülőket, a szülők, mondják, hogy oda fognak figyelni és kész ennyi. Védelembe vannak véve nagyon sokan, de nem veszik el a gyerekeket, mert már nem is lehetne hova elhelyezni.*
- **Hogyan lehetne hatékonyabbá tenni a romák felzárkóztatását véleményed szerint?**
- *Én úgy gondolom, hogy nem csak mi, de minden óvoda, mindent meg tesz ezért, és megint a beszélgetésünk elejére kanyarodnék vissza, hogyha ők nem akarják, hogy segítsünk rajtuk, mi tehetetlenek vagyunk.*
- **Tudsz említeni pozitív kiemelkedő példát?**
- *Volt a lányomnak volt az osztálytársa, egyébként szerintem ő ide járt föl (székhely óvoda) én akkor még lent dolgoztam (telephely) és ő egész komoly tanulmányi eredményeket ért el. Az iskolában is támogatták, és elment zeneművészeti szakközépbe, és egész komoly koncertjei voltak, azt hiszem ő most külföldön helyezkedett el. Kint ő ott zenél.*
- **Bárcsak több ilyen példát tudnánk mondani....**
- *Igen, igen! Nagyon jó lenne. Mi olyan sok mindent megpróbálunk, segíünk nekik gyűjtünk ruhát, és elfogadják, van, aki elégeti, vagy eladja, nagyon változó. Az integrációs kérdéskörben még, az jutott eszembe, ami talán változást hozhat a településen, hogy nem rég leváltották a Roma nemzetiségi Önkormányzat helyi vezetőjét. Előzőleg nem éppen példás ember állt az élén, ellenbe a mostanival. Ebben reménykedünk, hogy kicsit jobban tudna rájuk hatni, és akkor az óvodáztatásuk, vagy iskolai éveik is eredményesebbek lehetnének.*
- **Reméljük, hogy pozitív fordulatot vagy a dolog!**
- *Mindenképp, de eddig nagyon elkésztő a helyzet.*

2.számú interjú óvodapedagógus Putnok, 34 éves nő

- **Szeretnék megkérni, hogy röviden mutasd be a óvodapedagógiai pályafutásodat.**
- *12 és fél éve vagyok óvodapedagógus, 5 és fél évnél volt egy törés az életemben amikor másfél évre elhagytam a pályát. Utána rájöttem, hogy nekem ez az életem, és hivatásom, és nagyon szeretem és egyébként mindig is szerettem csinálni, csak akkor úgy összegyűltek a felhők, hogy úgy éreztem valahová lépnem kell. Elkezdtem a közoktatási vezetői szakvizsgát, de sajnos a covid időszaka alatt nem sikerült befejeznem, még a szakdolgozat hiányzik. Szándékomban áll, hogy a jövőben befejezzem. De nem, azért csináltam, hogy vezető egyek, hanem a szakvizsga miatt, hogy akkor nem kell továbbképzésre járnom 7 évig, illetve, hogy tájékozottabb legyek így az óvodával és mindennel kapcsolatban.*

- **Értem, mint említettem a témám, a roma gyermekekre irányul, illetve az őket célzó felzárkóztató programokra. Mit tapasztalsz, hogy változott az elmúlt években a romák száma az intézményben?**
- *Elég nagy arányban van jelen roma gyermek, százalékos arányban egy 80%-ot mondanék. Azt veszem észre, hogy évről évre egyre magasabb a számuk, de szerintem ez még több lesz az elkövetkezendő évtizedekben. Hiába születnek magyarok is...mert születnek, de közel nem annyi, mint roma gyerekek.*
- **Milyen problémákkal találkozol a roma családokat tekintve?**
- *A probléma velük az, hogy igazából alacsony iskolázottságúak a szülők, és már ez is problémát szül, hogy nem adnak át megfelelő viselkedés mintát, megfelelő beszéd, a közösséghez való hozzáállás, nekünk kell ez óvónóként korrigálnunk. Nekünk kell ezt a lemaradást behoznunk.*
- **Úgy gondolod, hogy sikeres az óvoda ebben?**
- *Gyerekfüggetlenül, van, aki nagyon szépen rá tud erre csatlakozni, és lehet vele együtt dolgozni. Valaki egyáltalán nem együttműködő és megreked egy szinten, és egyszerűen nem lehet abból a közegből kiszakítani, ami nagy mértékben hozzájárul ehhez az állapothoz. Tényleg van olyan gyermek, ahol jellemzően pozitív példát is lát a családban, hogy nagyobb fejlődést tudunk elérni. Például most van egy nagycsoportos a csoportomban, aki úgy jött be, mint egy kis „Maugli” és nagyon szépen utolérté a kortársait, persze, ez mind nagy munka. Vannak olyan családok, akik nagyon szépen járnak, szépen járatják a gyerekeiket, tiszták, hajlandóak a kompromisszumokra stb. Van 2 gyerekem, akik abszolút nem járt óvodában, és akkor kérjük az igazolást, majd megvonjuk a családi pótlékot, de nem hatja meg őket már az sem. Azt tudom mondani, ahogy nagyon eltérő hozzáállásokkal lehet találkozni intézményen belül. Itt kezdődik, a probléma, hogy nem hozza, a lustaság is benne van, illetve, hogy nem érdekli őket, hogy fejlődik-e a gyerek. Erre a rétegre nem tudunk hatni, csak az ígéretést kapjuk.*
- **Melyik a jellemzőbb az a csoport, aki együttműködik, vagy aki nem tud együttműködni az óvodával?**
- *Én úgy tapasztalom, nekem hálstennek jók a tapasztalataim. Soha nem voltak konfliktusaim, mindig minden helyzetet problémát meg tudtam beszélni a családokkal. Velem együttműködnek, meghallgatnak, tanácsot kérnek. Nekem jó tapasztalataim vannak.*
- **Ennek örülök, jó ílyet is hallani, hogy egy csoportban nem jellemző probléma.**
- *Igen én most szerencsés vagyok, de ismerem ugye a többi csoportot is, ahol ez nem mondható el. Pár évvel ezelőtt rendőrségi ügy is volt belőle, hogy az egyik munkatársnőmet megfenyegették a romák. Szerencsére tettlegességig nem fajult, de azért a félelem mindenkiben benne lett volna, az érintett személy helyzetében.*
- **Igen, biztos vagyok benne. Talán az integrációs programok, azok, amik tudnának segíteni nem gondolod? Ismersz ilyeneket az intézménybe, vagy városi szinten?**
- *Itt a településen a Biztos Kezdet Gyerekház van jelen, ami működik pár éve. Itt részt vehetnek különböző foglalkozásokon. Különböző programok vannak szülőknek, gyerekeknek. Ez egy nagyon jó szocializációs színtér, ahonnan a gyerekek könnyebben tudnak az óvodába beilleszkedni, egy rendszer hoz a gyerekek életébe. Viszont sok szülő hiába, hogy ajánlják nem viszik a gyereket. Viszont ez már az ő felelősége. ha nem él a lehetőséggel, hogy akadályokba ütközik. Én úgy tapasztalom, hogy a házba is inkább magyar családok járnak heti szinten, elenyésző a romák száma. A romák miatt indult ez a program. De mondom, hogy van olyan, aki az óvodába nem hozza el a gyereket három éven keresztül, akkor értelemszerűen egy ilyen külön „intézménybe” sem fogja. Nem is értem, hogy orvosi igazolással le van fedve, egy percet nem járt, hogyan kezdheti meg semmi alappal az iskolát. Nagyon nehéz lesz annak a gyerekeknek az első osztályt megkezdeni, aki kimaradt az óvodai nevelést.*
- **Talán a 8.osztályt sem tudja majd befejezni...**
- *Igen, lehet. Például az egyik gyerek, ahol a családban vannak kilencen, az ő testvéreinél is vannak problémák az iskolában, hiányzást stb. Úgyhogy, aki óvodába nem járatja az iskolába sem fogja, ezek által a jövő nemzedékét ezekben a családokon el tudjuk képzelni...semmi életcél nincs a gyerekek előtt.*
- **Van kimagaslóan pozitív példát, amit tudnál említeni ennek ellenére?**
- *Gyerekkoromból tudom említeni, az egyik gimnáziumi osztálytársam, aki nem melleleg a Biztos Kezdet Gyerekházban helyezkedett el. Ő nagyon tehetséges volt vizuális területen, gyönyörűen rajzol, és rajzol a mai napig. Gyakran kértem magam számára is rajzokat, és ösztönöztem, hogy foglalkozzon ezzel az adottsággal. A roma fiúról kell tudni, hogy hallássérült, de nagyon-nagyon tehetséges, nagyon ügyes. Úgy tudom, hogy nem ment tovább ezen a téren, nem tudom, talán nem volt elég önbizalma és támogatottsága, ezt a mai napig sajnálom, mert úgy gondolom, hogy egy tehetséges művész veszett el. Úgy gondolom, hogy még a mai napig*

lehetne karrierje, ő is szegény családból származik, de mégis tisztességes és nemes munkát végez az említett házban. A romák között is van tehetséges, és jó lenne, ha ki tudnának törni ebből a közegekből.

- **Mi kell ehhez szerinted, hogy kitörjön?**
- Szerintem elsődlegesen a szülők, és a családi közeg, az intézményi dolgozók, de legfőképp a család. Szerencsésnek kell lenni, hogy az a sok tényező, ami lehetővé teszi ez megvalósuljon. Meg hát szerencse, nekik sokkal nehezebb az előítéletek mellett megvalósítani önmagukat.
- **Hogy ítéled meg a roma, nem roma családok közötti kapcsolatot viszonyt?**
- Változó, az az igazság, hogy minden csoport más. Jelenleg összevonás van a téli időszakban, ezért a másik putnoki óvodából megkaptam egy csoportot. Jelenleg rendkívül rossz tapasztalataim vannak, hisz teljesen felbojzolt a „jó” csoportom. A verekedések, összetűzések száma megnövekedett, sokszor kellett konzultálnom a szülőkkel is, szerencsére megértőek voltak, és nemsokára vége az összevonásnak.
- **Mi lehet ennek az oka, hogy a két óvoda, két csoportja között ennyire nagy eltérés mutatkozik?**
- Arra tudok csak gondolni, hogy én kezdettől fogva következetesen alakítottam ki a csoportom mindennapjait, szokásait. A másik csoportban évente más óvónő volt, szóval nem volt meg az a bizonyos biztos pont. Illetve a másik óvoda sokkal közelebb van a romákhoz, oda több ilyen gyermek jár, szerintem ez is befolyásolja, itt nincsenek olyan arányban, mint a fenti óvodában, ezért lehet, hogy itt nagyobb a húzóerő, a jó példa. Ebben az időszakban majdnem ismét feladtam, hiszen mindennapom szinte a fegyelmezzel telt el, illetve, ami nagyon rossz hatással volt az én csoportomra.
- **A rossz mintát adó gyerekek milyen származásúak voltak?**
- Jellemzően romák természetesen. Hiába beszéltek az érintett szülőkkel, de nem oldódtak meg a problémák.
- **Hogyan lehet hatékonyabbá tenni, ennek a rétegnek a beilleszkedését, akár a te munkádban, akár intézményi szinten?**
- Az az igazság, hogy én erre nem nagyon látok eszközt, nagyon nehéz kezelni, most középső, nagy csoportosokról beszélek, ha kiscsoportról nem megfelelően következetesen kezeljük őket, illetve nincs családi együttműködés, én azt mondom, hogy szinte lehetetlen.
- **Az évek alatt egyre nehezebb szerinted a gyermek felhozatal?**
- Igen, bár mondom, nekem a csoportommal nagyon jó volt, csodálkoztam is, hogy 90% roma, de teljesen kezelhető, ehhez velük haladni, vannak természetesen gyengébb képességűek, de nem okoz problémát a csoport életében. Nagyon jó élményem volt a tavalyi, a mostanihoz képest.
- **Köszönöm! Kívánom, hogy visszaálljon a rend és ismét örömet leld a csoportodban, és köszönöm, hogy interjú alanyom voltál.**
- Reméljük így lesz, már várom. Szívesen beszélgettem.

3.számú pedagógus interjú Putnok, 53 éves nő

- **Szia, kérlek mutasd be pályafutásodat, hol dolgoztál, mikor helyezkedtél el óvónőként.**
- Én a pályafutásomat 18 évesen kezdtem. Elvégeztem a gimnáziumot, annak idején nem vettek fel az óvónői szakképzőbe. A gimnázium elvégzése után szakképzés nélküli óvónőként helyezkedtem el, utána egyből jelentkeztem főiskolára levelezői szakra, ahová már sikeresen felvettek. Kurtyánban voltam 25 évig majd Putnokra kerültem egy kisebb kihagyás után, mikor gyerekelem született, illetve Kazincbarcikán építkeztünk. Az óvónői leépítés a gyerekiány miatt történt, mivel elköltöztem, ezért nem helyi lakosnak számítottam, ezért az egyik választás, aki elküldtek én voltam. Ekkor még nagyon sok óvónő volt, nehezen lehetett munkát találni, mikor elbocsájtottak. Régen volt több óvónő képző, ahová nagyon sokan jelentkeztek az én korosztályomban rengetegen voltak. Manapság, aki elvégzi a képzést nem is helyezkedik el a szakmába. Teljesen más volt régen, mint most.
- **Ezek szerint a jelenlegi munkahelyeden kívül csak a kurtyáni óvoda volt, ahol dolgoztál?**
- Nem, pontosítok, a putnoki óvodában nem adtak végleges szerződést elsőnek, mikor megkerestek végleges szerződéssel akkor visszajöttem, a közties időszakban Miskolcon helyezkedtem el. Jelenleg pedig, ahogy említettem itt dolgozom Putnokon.
- **Értem. Mit tapasztalsz a romák számával, jelenlétével illetően, hogyan változott a számuk az elmúlt években?**

- *Nagyon-nagy arányú. Tehát hivatalosan sokan nem vallják magukat romának, mert nincs belőlük hasznuk, ha lenne belőle hasznuk annak vallanák magukat. Az utóbbi években folyamatosan növekszik. Az én csoportomban 80-90% roma.*
- **Milyen velük együtt dolgozni, gondolok itt a gyerekekre.**
- *Különbséget kell tenni, hogy milyen romákról beszélünk, itt Putnokon az a „divat”, hogy a romák és a magyarok vegyülnek, rendkívül magas a félcigányok száma. Félig romák a jobbak, úgy gondolom, hogy próbálnak felemelkedni, ezek a gyerekek úgymond, hogy szőke, fehér cigányok. Jellemzően ők tökéletesen együtt működnek. 'De nem lehet összehasonlítani nyilván a magyarokkal, de igyekeznek integráltak.*
- **Milyen jellegű problémákkal találkozta/találkozik a mindennapokban a romákkal kapcsolatban?**
- *Beszéljünk a másik oldalról elsődlegesen. A negatívabb oldalról. A teljesen az alja, úgymond cigány, és az borzasztó, és egyre több ilyen van Putnokon, ami azt jelenti, hogy koszosak, bűdösek, ápolatlanok. A viselkedésük egy állathoz hasonlít, semmilyen alapképességeik nincsenek, semmire nem tanítják meg otthon, de tényleg nagybetűs semmire.*
- **Sok gyermek van a csoportjában, aki ilyen?**
- *Igen nagyon sok.*
- **Egyre több?**
- *Inkább úgy mondanám, hogy a csoport összevonás a fűtési szezon miatt történt, és ezáltal hozzáadtam egy csoportot. Ebben a csoportban viszonyt tényleg még az én csoportomat is felülmúlja a romák és nem a jó integrálható romák száma. Azt megjegyezném, hogy az én 25 fős csoportomhoz, hozzáadtak még 25 főt, hiszen nagy a csoportszobám... ezért közel 50 főt kellett volna ellátni, de természetesen nem volt ennyi gyerek mindennap bent, de elképzelhető lett volna, ha bent vannak, közel 30-35 fő volt jelen a csoportban. Nem mellesleg megjegyzem, hogy olyan gyermekek jöttek a csoportjában, hogy valami borzasztó, bűdös koszos.*
- **Most ugye a Tompa úti csoportról beszélünk, milyen különbségeket tapasztalt?**
- *Van, mindenképp, itt azért jobb. Hiába szólunk, hogy problémák vannak a gyerekekkel, de a szülő ugyanolyan koszos, mocskos, és mivel ilyen környezetben él a gyerek nincs is igénye rá, hogy másként kezeljék.*
- **Ezek a szülők...**
- *Az alja.*
- **Elmondásod szerint az alja ők egyébként dolgoznak?**
- *Nem, legfeljebb közhasznúként helyezkednek el. Ez csak ilyen, alibi munka.*
- **Ismersz olyan programot, ami kifejezetten őket célozza meg, romákat?**
- *Itt az óvodában is van nekünk ilyen program, mi is próbáljuk ezt megvalósítani.*
- **Hatékony ez a program?**
- *Nyilván, ha bekerül az óvodába a gyermek csak hasznára válik. A környezetből való kiemelés csak jót tesz a gyermeknek. Alapvető dolgokat kell megtanítani a roma gyermekeknek. Nehéz mert van olyan 1-2 aki nagyon sokat hiányzik de a többsége jár, ha nem, ilyenkor a családsegítővel veszük fel a kapcsolatot. Szerencsére a többsége jár óvodába.*
- **Városi szinten tudsz említeni programot intézkedést?**
- *Városi szinten van Cigány Kisebbségi Önkormányzat, de érdemben nem tudom nyilatkozni a munkásságukról. Van még a biztos Kezdet Gyerekház, ami az ő felzárkóztatásukra irányul, ez azért jött létre, hogy az óvoda előtt sok mindenre megtanítanak a roma gyerekeket, de nem azok a családok veszik igénybe, akiknek szükségük lenne rá.*
- **Mi lehet ennek az oka nincsenek tájékoztatva?**
- *Nincs igényük rá egyszerűen.*
- **Pályád során találkozta pozitív roma életúttal, példával?**
- *Tudomásom szerint itt is volt roma óvodapedagógus, aki jelenleg Egerben aktív óvónő. Ő kiemelkedett. Ha mesélheted egy sztorit, akkor ezt elmondanám...*
- **Nyugodtan, hallgatom.**
- *Karácsonykor mindig készítettünk sütemény, elmondtam, hogy mindenki, amit tud hozza be felosztjuk liszt, sütőpor, gyümölcs stb. A gyermek nem tudott behozni semmit, viszont a szádék benne volt, ezért ellopott egy 10.000-est a szüleitől. Szegény nagyon megsajnálta, de olyan jó érzés volt, hogy ő is hozzáakart valamit*

tenni. Természetesen visszaadtuk a pénzt a szülőnek. Ez a lelkemnek úgy jól esett, hogy ennyire szeretett volna a gyermek adni a közösségnek.

- **Szerinted, te vagy az intézmény, hogyan tudná hatékonyabbá tenni, hogy a romák beilleszkedjenek a társadalomba?**
- *Nem óvoda szinten kell elkezdni, országos szinten kellene változtatásokat kellene hozni. Putnokon tudni való, hogy azért szülnék gyereket, mert utánuk pénzt kapnak, és ez megélhetést ad számukra. Gyakran még olyan is hallani, hogy kárt tesznek magukba, hogy fogyatékos gyermek szülessen, ezáltal nagyobb összeget tudnak felvenni a gyerekre. A gyereket nem szeretik, nem kell nekik a gyerek, megélhetési forrásként gondolnak rájuk. Országos szinten kellene változtatásokat hozni, nem dolgoznak a szülők, nincs miből eltartani a gyereket/gyerekeket. Régen, azért a cigányok dolgoztak, kosarat fontak, zenéltek ez volt a megélhetésük, ma már ebben a térségben egyáltalán nem jellemző az ilyen fajta munka a körükben. Beszabályoznám a születést, ne azért szüljünk gyereket, hogy belőlük tudjunk megélni. Munkára kellene kötelezni az embereket, a régi cigányok nem így éltek, munkát vállaltak.*
- **Mi lehet ennek az oka, hogy a régi roma társadalom ennyire kontrasztba került a mai roma társadalommal?**
- *A változás azt generálja, hogy mindenféle támogatást megkapnak. El vannak kényeztetve. Államilag nagyon sok segílyt kapnak, ezért nem tartják szükségesnek, hogy dolgozzanak. Ezt beleírhatod a diplomadolgozatodba, hogy mi vagyunk a kisebbség, mi vagyunk a hátrányos helyzetűek, nem ők. Ők mindenféle segílyt, támogatást, lehetőséget kapnak, nem a magyar, hanem a roma, felháborítónak tartom ezt.*
- **Szerinted megvan minden lehetőségük arra, hogy változtassanak, beilleszkedjenek, és kitörjenek?**
- *A lehetőségek tálcán vannak kínálva, de nem élnek vele. Itt is ismerek az óvodába olyan dolgozót, aki egyedül neveli gyermekét, magyar dolgozik közhasznú fizetést kap, és sokkal kevesebb juttatást kap, mint aki nem dolgozik, és segélyekből él. A magyarnak miért nem kell segíly, ha ilyen körülmények között él.*
- **Azt veszem észre, hogy akinek a hozzáállása pozitív, az teljesen jól tud működni intézményi szinten.**
- *Igen két részre kell osztani őket, van akinek tényleg olyan a hozzáállása az óvodához, hogy próbál felemelkedni, meg van az alja. Az aljával nagyon nehéz, de a másik részével viszonylag egyszerűbb.*
- **Ezek szerint, ha mindenki ilyen lenne nem lenne probléma.**
- *Igen, így van. Azok az emberek hálásak.*
- **Köszönöm szépen neked, hogy nyilatkoztál!**
- *Szívesen!*

6. Nem roma szülő interjú, Putnok

1.számú interjú nem roma szülők Putnok, 25 éves nő

- **Üdvözlöm! Köszönöm, hogy elfogadta az interjút!**
- *Üdvözöm! Szívesen!*
- **Elsősorban szeretnék megkérni meséljen magáról, családjáról, munkájáról, és amit még fontosnak tart.**
- *25 éves vagyok, van egy gyönyörű kislányom és egy nagyszerű férjem. Jelenleg Kazincbarcikán dolgozom egy cégnél. A férjem pedig jelenleg Home Office-ban dolgozik egy külföldi cégnek. Én putnoki lakos voltam eddig is a férjem Miskolcra valósi, de itt telepedtünk le, bár terveink szerint már nemsokáig szeretnénk itt élni.*
- **Megkérdezhetem, hogy mi ennek az oka?**
- *Természetesen, jobb körülményeket szeretnénk teremteni a kislányunknak, nem a legjobb környék sajnos Putnok és térsége, nincs olyan sok minden, ami kedvező lenne a jövőnköt illetően, mint például nagyobb városokban vagy külföldön.*
- **Jelenleg kislányod óvodás, az óvodában, hogy érzi magát?**
- *Nagyon szereti, ő már nagyon várta, hiszen kifejezetten közvetlen, és társasági lény. Szüksége volt már, hogy kis barátokra leljen, bár a játszótéren, azért voltak már barátai, de azért az óvoda, az teljesen más közeg.*

- **Miért ezt az óvodát választották?**
- *Közelsége miatt leginkább, és ismerjük az óvónőket, megbízunk bennük, hogy jó helyen vagy a kislányunk, bár szóba került a munkám, miatt, hogy Kazincbarcikára átíratjuk, de végül nem történt meg, most várjuk, hogy kijárja az óvodát, és ha nem költözünk el, akkor Barcikán fog iskolába járni.*
- **Az óvodai csoportban vannak roma gyermekek, illetve milyen arányban?**
- *Természetesen vannak, mint minden csoportban itt Putnokon. Az köztudott, hogy Putnokon elég sok a roma család, szóval ez az óvodában is megmutatkozik, Nagy arányban, szerintem döntő többségben roma gyermekeket lát el az óvoda.*
- **Milyen tapasztalatai vannak a roma családokkal kapcsolatban?**
- *Hangosak...(nevet). Szerencsére nem sok negatív élményem van. Vannak, akik belekötnek mindenbe az óvodába, de ilyen nem roma szülő is van. Végül is 1-2 kirívó eset volt mikor felkaptam a fejem. Nekem személy szerint nem volt még konfliktusom, de azért az óvodában már láttam, hogy az óvónőkkel egy-két egyed, hogy beszél...hát nem irigyeltem azt a pedagógust.*
- **Kislányodnak vannak roma barátai?**
- *Persze, nem is zárkózunk el tőle, hogy legyen, hisz mivel ők szinte a többség így nem is gondolom, hogy el lehetne, vagy kellene. Ő, hogyha kedvel valakit barátoskodik azzal a gyerekekkel.*
- **Önnek milyen a kapcsolata ezekkel a családokkal?**
- *Igazából olyan semmilyen, köszönünk egymásnak, de nem beszélgetünk, vagy nem hívom el magamhoz őket. Ez így alakult ki, én nem szívesen kapcsolódom szorosan hozzájuk inkább.*
- **Mi ennek az oka?**
- *Úgy gondolom, hogy jobb néhány lépés távolság, hiszen, annyi rosszat hall az ember, meg azért van, aki tényleg nagyon csúnyát viselkedik, vagy éppen ápolatlan, ezeket a családokat nem kedveljük.*
- **Ön ismer felzárkóztatásukra irányuló programokat?**
- *Nem igazán, nem vagyok jártas a témában, de szerintem nagyon hasznos lenne, és ideje, hogy valamit lépjenek ezzel kapcsolatban. A gyerekeket sajnálom, mert vannak tényleg olyan helyesek, és okosak, de valahol elkallódnak.*
- **Ezek szerint Ön ebben látná a megoldást?**
- *Többek között, igazából globálisan kellene a problémát kezelni, ami van. Ugye sokan nem dolgoznak, szegények, ezért elhanyagoltak. Bár én azért azt vallom, mint mindig is mondta a nagymamám, hogy nekik sem volt pénzüik, de azért mindig tiszták voltak. Szerintem nagyon sok erőt és időt kellene befektetni a felzárkóztatásukba, hogy sikeres legyen. Illetve olyannak kellene, ezt megvalósítani, aki utána is tud foglalkozni vele, nem 1-2 hónapig, vagy évig.*
- **Volt olyan programba része, ahol romák is jelen voltak?**
- *Persze, amin részt veszünk mindig vannak romák is, de inkább a jól szituált családok, azok, akik részt vesznek ezeken.*
- **Tudna példát mondani?**
- *A Biztos Kezdet Házban, mi nagyon szívesen mentünk, mikor a kislányom még baba volt, akkor sok roma anyukával találkoztam, mondom a jobb módúak jártak oda, most nem tudom kik látogatják, de szerintem ugyan az jellemző.*
- **Van egyébként pozitív, vagy kiemelkedő tapasztalata roma családot vagy gyermeket illetően?**
- *Igen, van. Amikor középiskolás voltam egy roma lány volt a legjobb barátnőm, és együtt választottunk egyetemet, együtt is végeztük el. Ő elkerült már rég, azt hiszem külföldre, és van 2 kis fia, normálisan él. Illetve, amikor szültem a szülésznő is roma származású volt, én úgy gondolom, Ő is nagyon aranyos volt mindig, tiszta, ápolt, kedves és nagyon tájékozott. Egyébként sok pozitív példát tudnék felsorolni, de ez a kettő olyan kiemelkedő.*
- **Ön szerint az óvoda, illetve a település megfelelően kezeli a roma kérdést?**
- *Szerintem próbálkoznak, de nem igazán hatékony. Sok ember, ezért költözik el, mert mindennek megy le a színvonala. Lehet mondani, hogy roma nem roma, de az is biztos, ahol több a roma, ott több a probléma, ez jellemzi Putnokot is sajnos, pedig nagyon szeretjük a természeti adottságokat, de vannak fontosabb tényezők is.*
- **Hogyan gondolja mivel lehetne kedvezőbbé tenni a felzárkóztatást?**

- Elgondolkodtató a kérdés. Talán, ha jobb életkörülményeket tudnának teremteni, ehhez pedig munkahely kellene, a munkahelyhez pedig végzettség, szóval talán már az óvodától, vagy iskolától kezdődően kellene követni őket, és akkor tudnának rendes munkához jutni, ezáltal pedig fizetéshez, én így gondolom.
- **Köszönöm a válaszait, nagyon hasznos volt számomra!**
- Örülök, ha hasznosnak találta!
-

2.számú interjú nem roma család Putnok

- **Üdvözlöm! Köszönöm, hogy elfogadta az interjút!**
- Üdvözöm!
- **Elsősorban szeretnék megkérni meséljen magáról, családjáról, munkájáról, és amit még fontosnak tart.**
- 30 éves vagyok, gépész mérnöki végzettségem van, amit Miskolcon szereztem meg az egyetemen. Élettársam ápoló végzettségű, mindketten a közeli vársokban dolgozunk. Családi házban élünk itt Putnokon. 1 gyermekünk van, ő most 6 éves óvodás. Szüleink gyakran látogatnak, segítenek a gyermeknevelésben.
- **Mik a tapasztalatai a óvodai ellátással kapcsolatban?**
- Pozitív tapasztalataim vannak az óvodával kapcsolatban, bár az igaz, hogy sok óvónő már idős, de szerintem jól állnak a gyerekekhez, mondjuk erről a feleségem lehet, hogy többet tudna beszélni, hiszen én hetente 2-szer tudok menni a gyerekért, ő jobban beelát. Én azt tudom mondani, amit a gyerek itthon elmesél.
- **Ezek szerint szeret óvodába járni.**
- Igen, most már szeret az elején elég döcögősen indult, de utána már nagyon megszerette, sok barátja van szerencsére elég nyitott személyiség.
- **Barátai között vannak roma származásúak?**
- Igen, vannak. A csoportjából több is, sőt nekem is vannak roma barátaim. Putnokon szép számban vannak romák.
- **Milyen tapasztalatai vannak velük kapcsolatban?**
- Sok roma barátom volt, és vannak még ma is akikkel tartom a kapcsolatot. Változó egyébként vannak pozitív és negatív tapasztalataim is.
- **Tudna mesélni mindkettőről?**
- Kezdem akkor a pozitívval. Említette, hogy vannak barátaim közülük. Sok esetben, sok mindent együtt éltünk át fiatalon, sokat segítettünk egymásnak mikor másoknak szüksége volt rá. Gondolok itt kétkézi munkára a háznál vagy akörül. Negatívumként tudom elmondani, hogy egyszer a bartánőmet kikezdték, csúnya verekedés lett a vége, ezért nem is nagyon szeretem, ha egyedül mozdul ki itthonról, mert természetesen az incidens után, már máshogy áll a dolgokhoz az ember.
- **Ön szerint hogyan lehetne beilleszkedésüket segíteni a roma családoknak?**
- Szerintem elsőnek meg kellene mutatni nekik, hogy hogyan lehet kialakítani egy életet, vannak rendes romák is, akik dolgoznak, nem isznak, nem verekednek. Nem tudom milyen az arányuk, de szerintem a többség ilyen. Meg kellene mutatni nekik, hogy másképp is lehet.
- **Valamilyen felzárkóztató programról tud a településen vagy az óvodába?**
- Nem igazán, amit halottam az a közmunka program, amikor elindult nagyon sok roma kapott munkát, az már más, hogy hogyan is végezték, de legalább dolgoztak.
- **Ön szerint szükség lenne bizonyos intézkedésekre, hogy hatékonyabb legyen a felzárkóztatás megvalósulása?**
- Persze, kellene. Ha így megy tovább, a fiatalok elmennek, nem kapnak munkát lehetőséget, a romákra ez még inkább igaz, hiszen jellemzően nem szereznek olyan képesítést, hogy megfelelő munkát kapjanak. Az óvodában szintén, már ott el kellene kezdeni a romák felzárkóztatását, nem tudom pontosa van-e lehetőség erre, vagy milyen lehetőségek vannak.
- **Ön szerint nem megfelelően kezeli a roma gyermekeket az óvoda?**
- Én ezt nem mondtam, úgy gondolom, hogy nem hatékonyan, bár ez nem csak az ő kompetenciájuk, hanem úgy egészben a társadalomnak. Itt nagyon sok tényezőnek kellene változnia, hogy ez a felzárkózás megvalósuljon.

- **Lát Ön erre esélyt?**
- *A közeljövőben nem igazán, illetve az elmúlt éveket vizsgálva sem. Sajnos egyre többen vannak, és egyre alacsonyabb színvonalon élnek, én ezt tapasztalom legalábbis.*
- **Értem, köszönöm, hogy elmonda véleményét tapasztalatait.**
- *Igazán nincs mit!*

7. Roma szülő interjú, Putnok

1.számú roma szülői interjú, Putnok 30 éves nő

- **Üdvözlöm! Köszönöm, hogy elfogadta az interjút!**
- *Üdvözöm, Réka! Szívesen!*
- **Elsősorban szeretném megkérni meséljen magáról, családjáról, munkájáról, és amit még fontosnak tart.**
- *...vagyok, 35 éves. Van egy férjem 20 éve együtt vagyunk. Az első gyermekemet 16 éves koromban szültem, J., mint az apja. 16 évesen, ezért befejeztem az iskolát, amúgysem ment nekem nem szerettem tanulni, unalmasnak tartottam. Persze ma már teljesen másként gondolom. Én szeretném, ha minden gyermekem, mind a 4 tanulna. Nem is tudom mi lesz velük, ha nem fognak rendesen tanulni. Nekem is az a szerencsém, hogy itt az uram, aki külföldre jár dolgozni, most is ott van, hát nem is tudom mi lenne velem, meg a gyerekekkel. Az én fizetésem semmire nem elég, én csak takarítok az iskolában, gondolhatja, semmit nem kapok.*
- **Igen, gondolom, de, ahogy említette a férje jól keres, gondolom hiányzik, hogy nincs itthon, a lakásukba, vagy házukba.**
- *Igen, de hát a szükség nagy úr tudja. Házunk van, udvarral, igaz nincs befejezve mert a festés hiányzik meg hát az ablak is olyan, amilyen, de jó tágas elférünk legalább, meg az udvaron Morzsiék is a kutyák.*
- **Értem, a városban kap valamiféle támogatást?**
- *Kapom, azt, amit kapok nem is tudom pontosan miket, a családi, meg volt, hogy segélyt kaptam, azt már nem kapom. Meg néha osztanak ezt, azt ilyen ételkészlet csomagot, azt fel szoktam venni, jó az, ha van.*
- **A gyerekeknek szoktak programokat szervezni? Vagy esetleg olyan programokat, amiben roma gyermekek vesznek részt?**
- *Hát vannak programok, mindig csinálnak az óvodába, vagy ide-oda mennek, múltkor a múzeumba voltak, azelőtt kirándultak. Olyan, hogy csak romák...hát az a ház van, ott volt régebben az ovi mellett, most meg a főútnál. Oda sok roma jár, meg ajánlják is nekünk. Én is voltam anno, most már nem járok.*
- **Milyen ez a ház, mit csináltak ott a szülők, gyerekek?**
- *Olyan, mint az óvoda, csak kisebb, kedvesek ott is, de oda csak tiszta cigányok járnak, a mocskos nem mer menni.*
- **Ön jönnek gondolja, hogy van ilyen lehetősége a szülőknek?**
- *Igen, jó, mert én is kaptam segítséget meg tanácsot. A gyerek meg el van. Ha kérdésem volt, mindig segítettek, meg, hogy mit hogyan kell elintézni, ők jobban tudják.*
- **Egyéb dologban, ami segít Önnek vagy gyermekének?**
- *Hmm...gondolkozom, de nem rémlik. A városban nem tudom, hogy van-e bármi más.*
- **Említette, hogy fontos önnek a tanulás, már mint, hogy a gyerekei tanuljanak. Miért pont ez az óvodát választotta?**
- *Az óvoda közel van, és ismerek sok mindenkit, kis település, mindenki ismeri egymást. A szomszéd asszony mondta az K. óvónénit, hogy milyen kedves, én meg hittem neki, úgyhogy őt választottuk. Egyébként a másik óvodában még több a cigány, én oda nem akartam, sok a mocskos gyerek, az anyémek legalább tiszták.*
- **Gyermeke, aki most jár az óvodába szeret ide járni?**
- *Ó, hát a P. még hétvégén is oviba akar menni...(nevet)*
- **Ön elégedett az óvodai ellátással, óvodai dolgozókkal, ebéddel...?**
- *Jaaajj, én nagyon, olyan jó, hogy kapnak enni, és ingyen, nagy segítség ez nekem. Meg hát, ha már ott van játszik, meg verset tanulnak, ilyesmiket csinálnak.*

- **Ön szerint hasznos, könnyebb lesz az iskolában P-nek?**
- *Hát az, hogy könnyebb nem tudom, majd meglássuk. A többinek sem volt gondja, jóóó nem 5-ösök de nem buktak meg soha, erre büszke vagyok.*
- **Valamikor akármelyik gyermekével kapcsolatosan volt rossz élménye az óvodába, azért, mert Ön roma?**
- *Oh, hát maga szerint...persze, hogy volt magyarral, romával is. Tök mindegy, hogy roma nem roma, teljesen mindegy. Lehet még roma romával gonoszabb itt. Látják, hogy nekem jól megy meg van pénz... nekik nincs irigyek rám, oszt beszólnak, én meg nem tűröm, helyre rakom, akit kell.*
- **Valaha volt rossz tapasztalata az intézményben dolgozókkal?**
- *Volt, de az régen volt, az a gonosz nő már nem dolgozik ott. Nem szerette a cigányokat, akkor még kevesebben voltunk, és ha hozzá került valamelyik cigány gyerek állandóan szekálta. Az enyémet is, nem is hordtam, csak szólt az igazgatónő, hogy menni kell mert elveszik a pénzt. Atment más csoportba.*
- **Jelenleg, manapság Ön szerint elfogadják gyermekét az intézményben?**
- *Nagyon sok a cigány már, a dolgozók között is van jó pár. Szerintem most nincs baj ottan, mondom kedvesek, nincs baj.*
- **Ön szerint jó hatással van az óvoda, hogy a lemaradt roma gyermekeket is fel tudja zárkóztatni?**
- *Hát felzárkóztatni hova?*
- **Úgy értem, hogy a normál szintre említette, hogy vannak piszkosabb gyerekek, olyan családok, akik nem normálisan élnek.**
- *Ja, igen jó nekik, mert az óvónénik sok mindenre tanítják a gyerekeket, meg hát látja a szülő is, hogy vannak más romák is akik normálisan viszik a gyereket, és hát szerintem némelyik elszégyelli magát. Szerintem jó dolog az óvoda, de hát van, aki annyira félti a gyereket, nem tudom mitől, de ő nem hozza.*
- **Hogy veszed észre, a nem roma, roma barátkozik egymással, például P.-nek vannak magyar barátai?**
- *Oh, persze vannak. A gyerekek nem nézik szerintem ezt, a szülők inkább, de ott se mindegyik, szerintem csak az a lényeg, hogy tiszta legyen a család, meg hát úgy normálisan gondolkodjon, ne legyen kötözködő vérű, azokat mi sem szeretjük.*
- **Ön szerint mi kellene tenni, hogy az említett nem normális családok is normálissá váljanak?**
- *Semmit nem tudsz, ha ő nem akarja, adhatsz neki mindent, akkor is ugyanolyan marad. A szülő meg a gyerek, is mert mit lát, hát ezt. Ő sem fog megváltozni, itt a szülőnek kell változni, aztán majd a gyerek, így megy ez, máshogy nem is lehet. Na most nézz meg engem, látod, nekem a szüleim dolgoztak a földeken, igen munkások voltak, de dolgoztak, ezt láttam, az uram is dolgos, a gyerekek is azok lesznek remélem.*
- **Remélem számukra a legjobbakat, és Önöknek is. Köszönöm ismételt, hogy találkoztunk.**
- *Isten áldja!*

2.számú roma család interjú, Putnok 26 éves nő

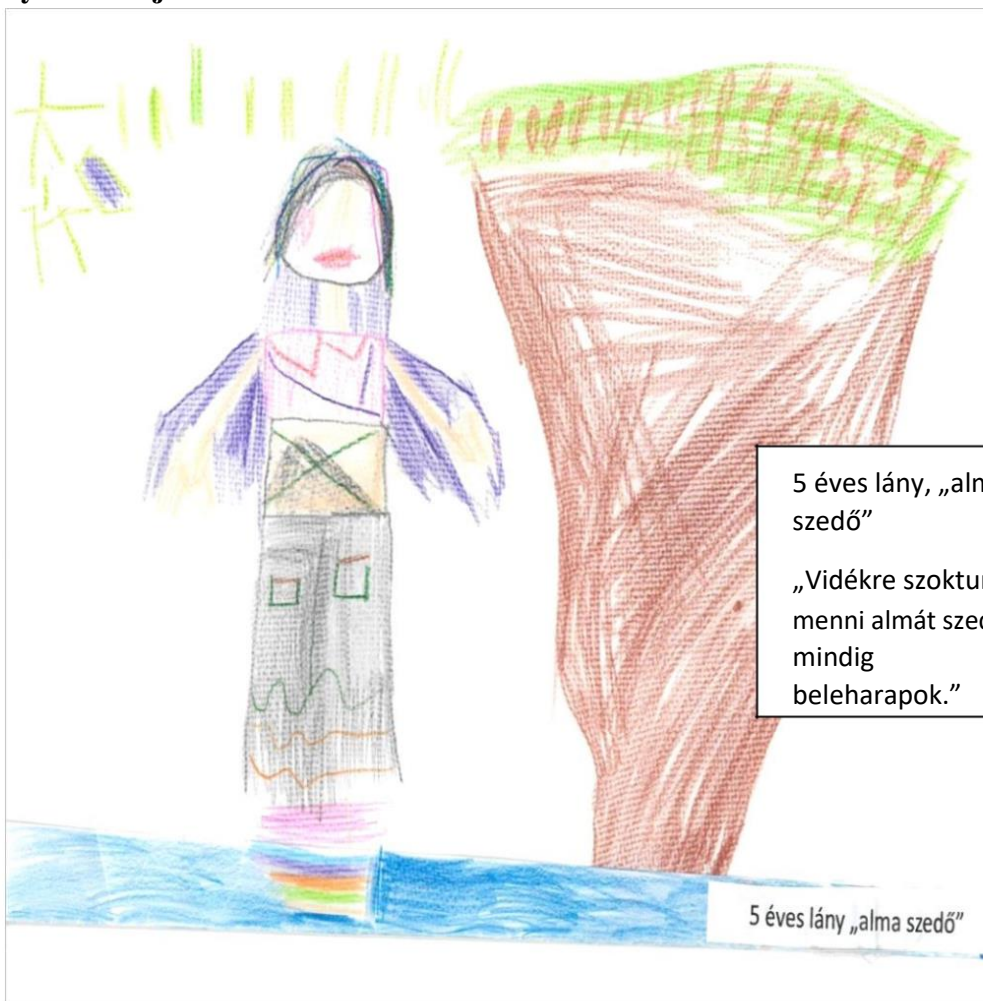
- **Üdvözlöm! Köszönöm, hogy elfogadta az interjút!**
- *Üdvözöm én is! Szívesen!*
- **Elsősorban szeretnének megkérni mesélni magadról, családjáról, munkájáról, és amit még fontosnak tartasz.**
- *A legfontosabb a család, mindenekelőtt, meg az Isten persze. ...nek hívnak, van 3 gyerekem van, akiket imádok, meg a férjemet is. Itt lakunk Putnokon, mindig is itt laktunk, szerintem már dédapám is itt lakott, Isten nyugosztalja. Én 10 éve dolgozok a gondnokságon, csinálom én mindent, amit mondanak, a férjem is itt van, itt is ismerkedünk meg, aztán jöttek a gyerekek.*
- **Azt említetted, hogy Putnokon laktok, azt megkérdezhetem, hogy lakásban vagy házban?**
- *Ja, nincs benne titok, itt amúgy sincs Putnokon. ... telepen lakunk, egy lakásban, kicsit kicsi nekünk, de megoldjuk, másra nem is lenne pénzünk. Itt lakott már anyám is, csak aztán itt hagyták nekünk ők meg elköltöztek. Jó ez nekünk, én tisztán tartom, a férjem meg tud csinálni mindent, ha valami rossz lesz, múltkor is a mosógépet szerelte meg, na legalább arra nem kell pénz. Így is nehéz, mert hát mit vesz az ember a boltba, ebből a csepp pénzből? Nem sok mindent, oszt itt a 3 gyerek, na érti.*
- **Persze, a mai világban nem könnyű főleg kis fizetésből. Az önkormányzat támogatja Önöket valamivel?**

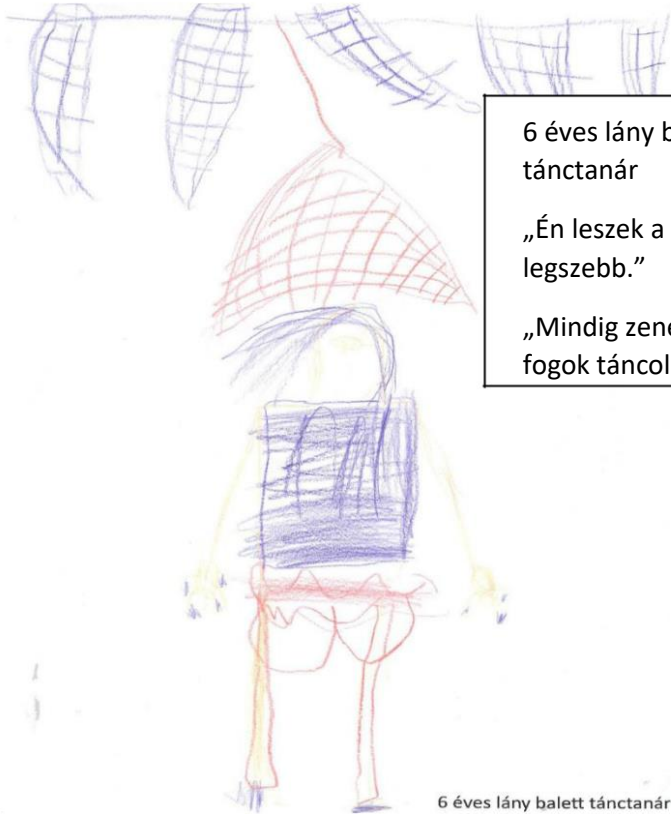
- Valamivel-valamivel, szoktak adni csomagot, téstát, ilyenek, az jól jön. Lehetet kérni ilyen, egyszeri, vagy minek mondják támogatást, de hát azt is egyszer oszt kész. Ha négy gyermek lenne többet adnának, de hát hova tegyem? Jól van ez így megélnünk valahogyan, majd, ha elmennek a gyerekek könnyebb lesz lehet.
- **Putnokon a roma gyerekeknek szoktak programokat szervezni?**
- Hát van az expo, de oda mindenki mehet. Most külön gyerekeknek kérzed?
- **Igen.**
- Az óvodában, vagy iskolában szoktak lenni, de olyan, hogy roma ...nem szerintem nem tudok mondani.
- **Esetleg neked volt lehetőség régebben segítő dologban részt venni az iskolában?**
- Lehet tudom mire gondolsz, én nem mentem ilyenekre, nem voltam jó tanuló, de testvérem, ő elment kollégiumba, az valami ilyen volt, hogy a cigányokat, akik okosak voltak elmentek kollégiumba, és akkor ott tanulhattak. Hát na ő még egyetemre is járt, ő is tanár lett, okos ember volt mindig is.
- **Véletlenül nem az Arany János Program?**
- Oh drágám, azt én nem tudom már régen volt, akár az is lehetett, ha Ön mondja.
- **Az előző interjúban említette az alany, hogy a városban elérhető a Biztos Kezdet Gyerekház. Ön esetleg látogatta, vagy látogatja?**
- Ja, a gyerekház, nem tudtam elsőnek mi is ez. Igen mi nagyon szeretjük, mindig megyünk a kicsivel, amikor tudunk. Van egy társaságunk, akikkel szoktunk menni oda.
- **Úgy veszem ki a szavaiból, hogy nagyon jó dolognak tartja.**
- Igen, ott jó lenni, aranyosak a dolgozók, meg nincs az, hogy kinéznek, cigányok járnak főleg, csinálunk ott mindent, van sütés-főzés, kinti programok a gyerekeknek. Készülünk a húsvétra most, tojást festettek a gyerekek.
- **Említette, hogy nem nézik ki Önöket a Gyerekházban, van, ahol kinézik?**
- Hogyne lenne, boltokban például, na ott néznek. Mondjuk engem aztán nem zavar én nem lopok, igaz, hogy kevés van, de nem lopok. Bár van, aki igen, sokszor, azért néznek mindent cigányt, azt hiszik, hogy mindegyik ugyanolyan. Mondjuk az óvodába nincs ilyen szerencsére, nem is vinném a kicsit. Az iskolába sem tudok rosszat mondani, csak a szülők néha hepajkodnak. Van, aki állandóan keménykedik, meg fenyegetőzik, abból volt balhé.
- **Mesélnél nekem erről?**
- Hát verekedés, mi más. Vannak családok, akik nem bírják egymást, és mindenért egymásnak mennek, volt már itt lövöldözés is meg ilyenek.
- **Ezek milyen családok?**
- Roma mindkettő, Oláh- meg Lázi, náluk mindig csak a balhé van, oszt nekik aztán tök mindegy, hogy hol vannak. Bár azért, én már mondtam, hogy a gyerekeket hagyják már ki, de ezeknek mindegy, mit mondasz.
- **Értem, ezek szerint az óvodában is meg szoktak jelenni?**
- Persze, ott is vannak gyerekek, és tudjuk, el van mondva, hogy hozni kell őket, mert elveszik a pénzt.
- **Az óvodával mit a tapasztalatai, miért ezt az intézményt választotta?**
- Azt mondták, hogy ide tartozunk, ide kell írtni, én a másikba szerettem volna, mert ott nincs ennyi balhé, de nekünk ez van közel, meg hát ügyis csak délelőtt van ott a gyerek, elég neki annyi.
- **A dolgozókkal meg van elégedve?**
- Meg-meg szépen viselkednek a gyerekekkel, sokat okosodnak ott, azért is viszem a kicsit is, a nagyok is jó tanulók, mindkettő 4-es,5-ös tanuló.
- **Ezek szerint jó tapasztalatai vannak az óvodával.**
- Az óvodával, igen nekem is van unokatesóm, aki dolgozott ott, és ő is csak jókat mondott, úgyhogy szívesen viszem a gyereket mondom.
- **Szeretné, ha gyermekei számára lenne esély kitörni innen?**
- Jól megvagyunk itt, de azért látom, másik felmentek Pestre, vagy Németországba vannak jobban élnek, a gyerekeknek is jó lenne, ha tudnának úgy tanulni, hogy többre vigyék, vagy olyanba menni, mint a testvérem, az jó lenne.
- **A gyerekek milyenek egymással, gondolok is roma, és nem roma gyerekekre, barátkoznak egymással?**
- Jaj, persze, a legtöbb, amúgy is roma. Hát itt szerintem nincs olyan, hogy ne barátkoznának, a gyerekek nem nézik ki egymást.

- **Ön szerint, hogyan lehetne jobba tenni a környezetet, hogy a roma családok/gyermek, akik nagyon rosszul élnek felzárkózzanak?**
- *Munkát kell nekik adni, máshogy nem lehet, ha nincs pénz, nincs semmi. A gyereknek is, hogy veszed meg akkor a ruhát, cipőt. Sehog, nem, hogy iskolatáskát, mindennel. Volt ez a közmunka program, de hát az is egyre kevesebb, meg hát van, aki lusta és büdös a munka, olyan is van. De van, aki meg nem talál munkát, vagy csak pár hónapra. Hát na nekem szerencsém, van, hogy van. Én sem tudom mit küzdenénk, ha nem lenne ez a kicsi sem. Legalább ezt megbecsüljük. Mondjuk adhatnának több támogatást, meg legalább a gyerekeknek jobb lenne.*
- **Reméljük a legjobbakat. Köszönöm ismét az interjút!**
- *Szívesen beszélgettem.*

melléklet: Gyermekrajzok

Budapest:

6 éves lány balett tánctanár

„Én leszek a legszebb.”

„Mindig zenére fogok táncolni.”

6 éves lány balett tánctanár

4 éves fiú, katona

„Apa mindig azt mondja, hogy katona dolog.”

4 éves fiú katona

6 éves lány, rendőrnő

„Mégvédem anyát, és a testvéreimet.”

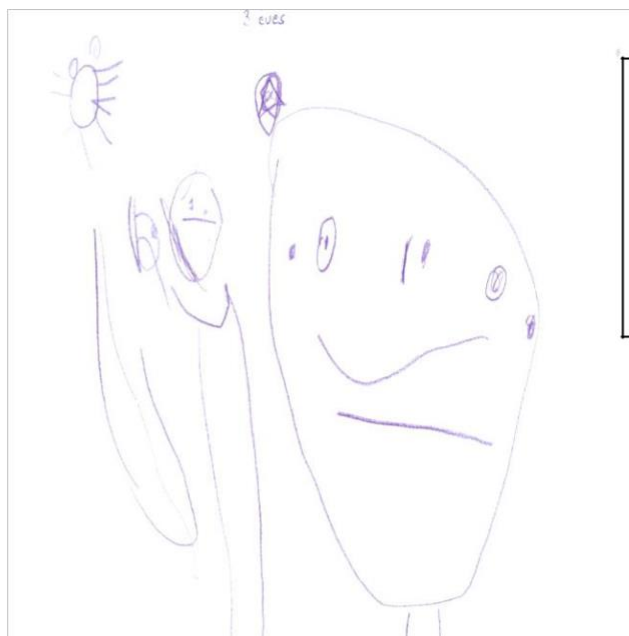
6 éves lány rendőr

5 éves lány, Kukás autón

„Megtisztítom a várost, olyan sok zacskó van a földön.”

5 éves lány „kukás autón”

3 éves lány,
doktornő

„Szeretem a
doktornéit,
nagyon kedves,
mindig ad

5 éves fiú, tűzoltó

„Láttam a tv-ben,
hogy milyen bátrak,
én is ilyen leszek.”

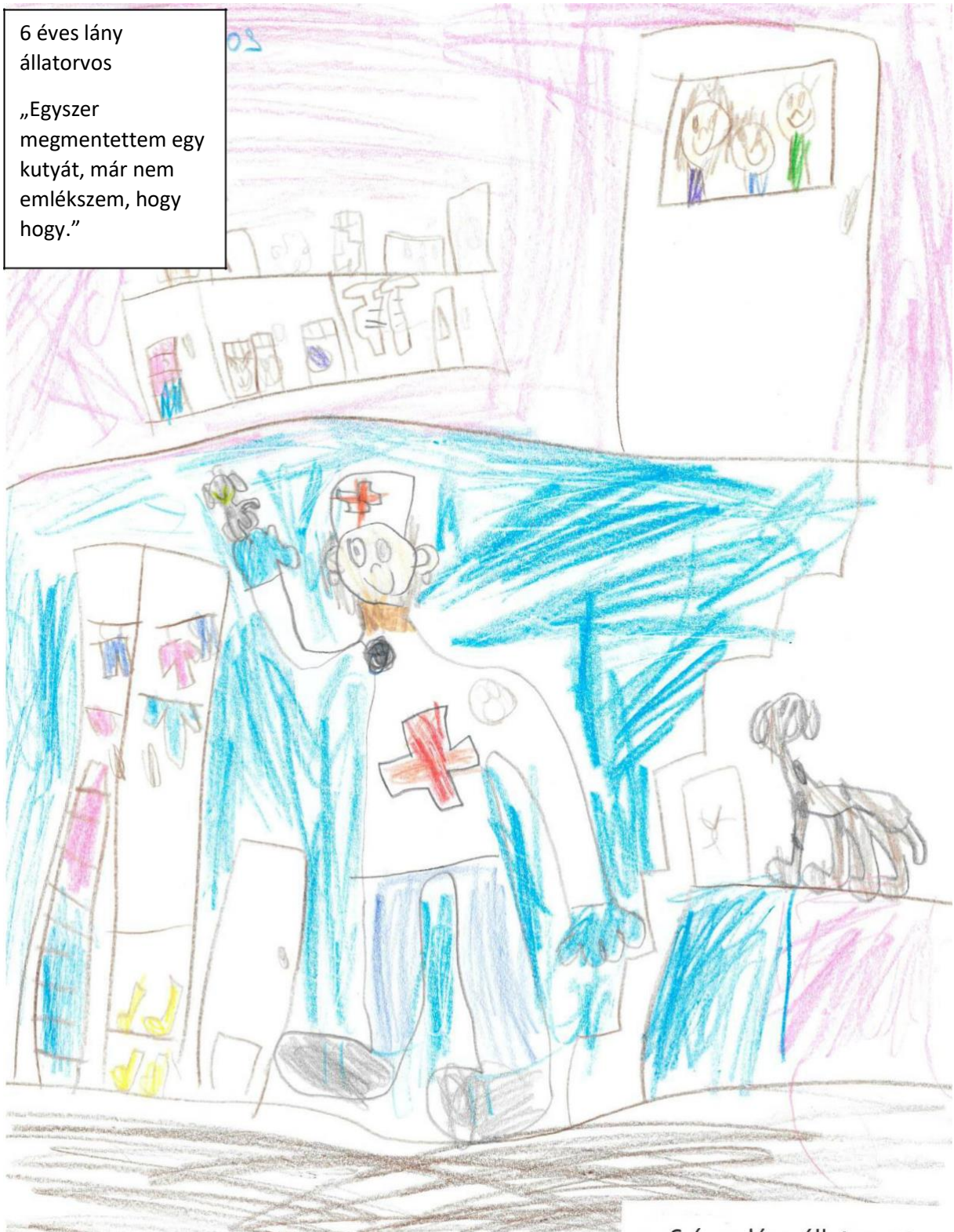
5 éves fiú, bicikli
versenyző

Én vagyok a
leggyorsabb az
udvaron is a
futóbiciklivel.”

5 éves fiú bicikli versenyző

6 éves lány
állatorvos

„Egyszer
megmentettem egy
kutyát, már nem
emlékszem, hogy
hogy.”

6 éves lány színész
Anya, azt mondja,
hogy nagy
színésznő vagyok,
én az is akarok

Színész

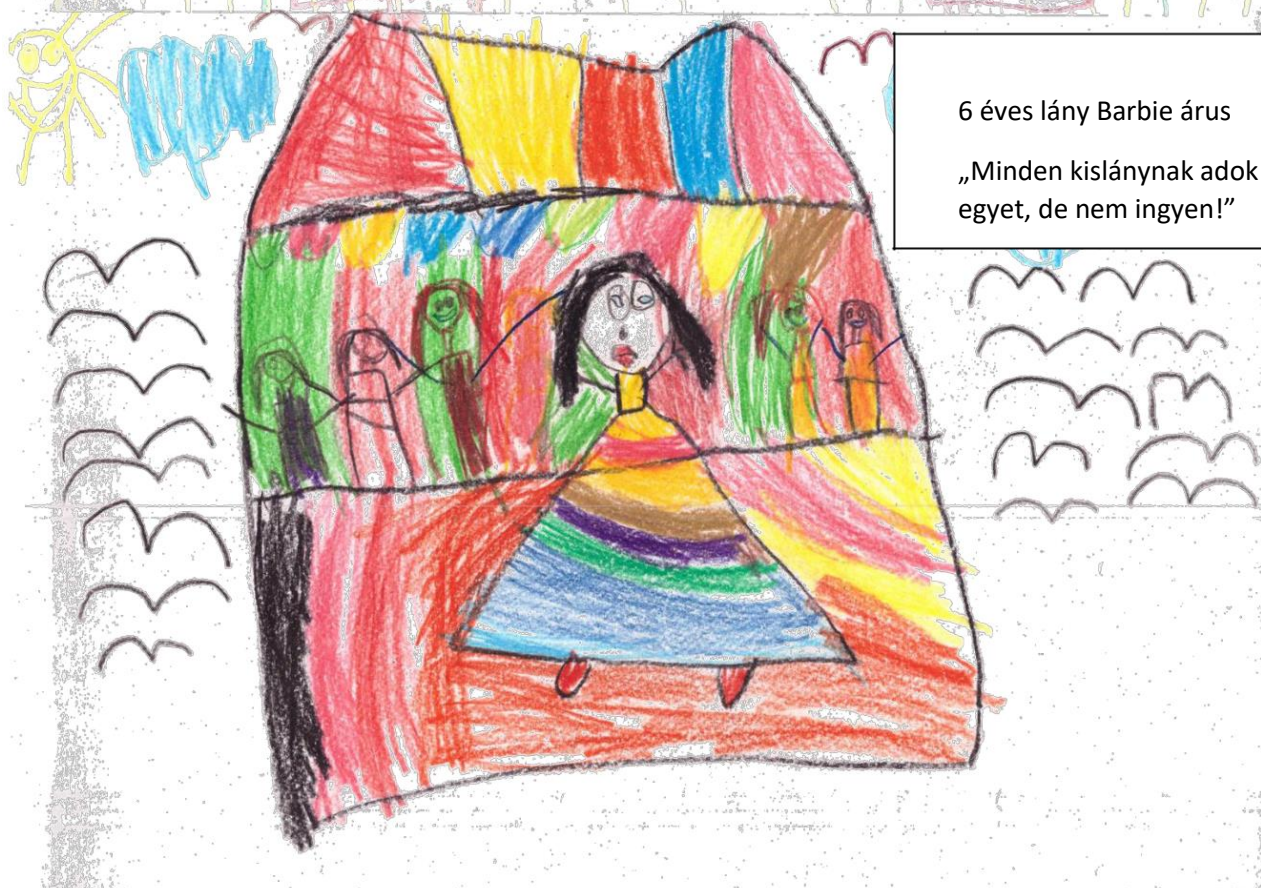

Putnok:

6 éves lány királynány

„Farsangon is szép királynány
voltam”

6 éves lány Barbie árus

„Minden kislánynak adok
egyet, de nem ingyen!”

6 éves fiú kertész
„Ültetek otthon is, itt is
nagyon jó volt (óvodában)”

6 éves fiú katona
„Megyek a háborúba.”

6 éves lány cukrász

„Egész nap csokit sütit
ehetek.”

6 éves lány pizzasütő

„A kedvencem a pizza, majd
mindenkinek sütök finomat.”

5 éves lány cukorka árus
„Olyan leszek mint a Mikulás.”

6 éves lány erdész
„Szoktunk apával gombázni
menni, meg almát szedni.”

7 éves fiú séf

„TV-ben szoktam nézni a séfeket.”

„Megenném, amit főznek.”

6 éves fiú focista

„Második nevem Ronaldo.”

6 éves lány doktornő

„Segítek betegeken, beadom a szurit és jól lesznek.”

„A gyerekeknek matricát adok, ha ügyesek.”

7 éves fiú rendőr
„Elkapom a rosszakat, és majd tudok aludni tőlük.”

57

6 éves lány fodrász

„Csupa színes haját csinállok.”

3. melléklet: A gyermekrajzelemzés szempontjai

- Tihanyiné Vályi Zsuzsanna (2013)
- Zsubrits Attila (2022)

Instrukció:

Kérlek, képzeled el és rajzold le, hogy képezed el magadat felnőttként, mit fogsz dolgozni, milyen munkahelyed lesz, szóval: Mi leszel, ha nagy leszel?

Elemzési szempontok:

Választott munkák összehasonlítása

Nemi különbségek összehasonlítása

Városi és vidéki intézményekben készített rajzok összehasonlítása

Közös és különböző jellemzők elemzése

A rajzokon megjelenő érzelmi tényezők

Kérdések:

Miben képezed el magad a rajzodon?

Miért pont ezt a munkát választanád?

Valahol láttad ezt a munkakört?

Valakit ismersz, aki ebben dolgozik?

Jól fogod magad érezni, ha ebben fogsz dolgozni?

Várod, hogy felnőtt légy és dolgozz?
